

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-20 30 00
www.hkr.se

EXAMENSARBETE

Hösten 2013

Läraryrket

Skola i fritt fall?

En diskursanalys av skoldebatten på två ledarsidor

Författare
Jonna Tingström

Handledare
Marie Jedemark

www.hkr.se

Skola i fritt fall?

En diskursanalys av skoldebatten på två ledarsidor

Abstract

Skolan är ett ämne som återkommande diskuteras och debatteras och denna studie har som syfte att analysera och jämföra dagens diskurser om skolan, så som de kommer till uttryck på Aftonbladets och Dagens Nyheters ledarsidor. Studien fokuserar på vilka särdrag som går att finna på tidningarnas ledarsidor om skolan men också hur funna diskurser kan förstås ur ett kritiskt utbildningsteoretiskt perspektiv. Insamlat material analyseras med hjälp av Faircloughs kritiska diskursanalys och resultatet ställs i en teoretisk analys mot studiens valda teori, som behandlar skolan i det postmoderna samhället. Det resultat som går att finna består av likheter men också skillnader i hur de olika tidningarna skriver ut och kommunicerar bilden av skolan på sina ledarsidor. Den reglerade skolan med ett fåtal aktörer framställs som den goda skolan av Aftonbladet medan Dagens Nyheter framhäver det fria valets skola med ökande krav på kontroll. Det går i diskurserna om skolan att finna diskursiva mönster som till stor del är gemensamma för båda tidningarnas ledarsidor. I diskurserna synliggörs återkommande ett nyttotänkande och vad som främst fokuseras i tidningarnas ledare är inte utvecklingen av ett mer demokratiskt samhälle utan istället ett mer konkurrenskraftigt samhälle. Med detta följer synen på skolan som förmedlare av nyttiga, och mätbara, kunskaper som kan leda till ekonomisk vinning. Den svenska skolan anses inte kunna leva upp till detta och de båda tidningarna enas om att den svenska skolan är i kris, den kanske till och med befinner sig i fritt fall.

Ämnesord: Kvalitativ, diskursanalys, Fairclough, skoldebatt, skola, postmodernitet, ledare.

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	5
1.1 Syfte och problemformulering	8
1.2 Disposition	8
2 Litteraturgenomgång	9
2.1 Teoretisk utgångspunkt	9
2.1.1 Skolans verksamhet i det postmoderna samhället.....	9
2.1.2 Skolan som lösningen på samhällets problem.....	11
2.1.3 Skolan som del av marknad	12
2.1.4 Läraryrket och den kvantifierbara kunskapen	14
2.1.5 Sammanfattning av studiens valda teori.....	15
2.2 Tidigare forskning	15
3 Metod	19
3.1 Kvalitativ metod.....	19
3.2 Diskursanalys	19
3.2.1 Kritisk diskursanalys och ideologikritik	20
3.2.2 Transitivitet och modalitet som analysbegrepp.....	22
3.2.3 Genomförande av kritisk diskursanalys	23
3.3 Urval och avgränsningar	24
3.3.1 Ledarsidorna som mediearena.....	24
3.4 Insamlingsmetod	25
3.5 Metodologiska konsekvenser utifrån vald insamlings- och bearbetningsmetod.....	26
4 Resultat och analys.....	28
4.1 Skolan som kunskapens högborg	28
4.1.1 Kunskap och betyg	31
4.1.2 Sammanfattande jämförelse	33
4.2 Lärarens förändrade roll	33

4.2.1 Sammanfattande jämförelse	36
4.3 Valfrihet på vinst och förlust.....	36
4.3.1 Friskolornas vara eller inte vara	38
4.3.2 Sammanfattande jämförelse	40
4.4 Sortering och integrering.....	40
4.4.1 Sammanfattande jämförelse	43
4.5. Teoretisk analys.....	43
4.5.1 Kunskap i fokus.....	43
4.5.2 Tomhet, valfrihet och lönsamhet.....	45
5 Diskussion	48
5.1 Resultatdiskussion.....	48
5.2 Metod- och teoridiskussion	50
6 Sammanfattning	52
Referenser.....	53
Bilaga	55

1 Inledning

Det förs en ständig debatt kring skolan och i denna finns olika inriktningar att skönja. Under lång tid har läraryrkets status sjunkit och det har blivit en viktig politisk fråga vad som behöver göras för att vända denna trend. Det har redan börjat med en reformation av lärarutbildningen samtidigt som behörighetskraven har höjts och krav på lärarlegitimation har beslutats. Förutom detta har det också skapats möjlighet för lärare att göra karriär, detta genom införande av förstelärare och lektorstjänster. Men det är inte bara läraryrket som genomgår förändring, det gör hela skolan som institution. Förutom omdaningar gällande läraryrket har också skollagen reformerats och nya läroplaner införts. Samtidigt har också skolans position i relation till det övriga samhället diskuterats. Vilka samhällliga problem drabbar skolan eller har sin grund i densamma? Vilka problem förstärks i skolan och vilka samhällliga problem kan lösas i skolan? I denna studie kommer ledarsidor som berör skolan analyseras för att finna vad som här kännetecknar diskurserna kring skolan. Syftet med studien är att försöka finna särdrag i den mediala debatten, analysera och jämföra dagens diskurser om skolan och genom dessa kunna göra kopplingar till dagens postmoderna samhälle. Detta genom Alvessons, Baumans, Hargreaves och Liedmans teorier som placerar in skolan i ett postmodernt samhälle och beskriver vilka följder samhällsförändringen kan få för skolan som institution. Skolans förändring leder till en upptrappad debatt, som denna studie har som syfte att analysera. Ledarsidorna ställs mot en kontext och verklighet utanför och på detta vis binds skolutveckling till samhällsutveckling.

När jag närmar mig min gymnasielärexamen och kommer närmre och närmre det yrke som jag i så många år har velat utbilda mig till och arbeta inom känner jag ibland en oro över den skolkris som målas upp i media. Varje dag finns det någon artikel i tidningen som behandlar skolan. Ofta möts jag av en negativ bild, ett svartmålande av den arbetsplats som jag har ägnat över fem års studier åt att nå. Tillslut orkar jag inte längre läsa om det som i debatten ofta ges rubriken "En skola i kris". Självklart är det inte negativt att skolan debatteras men samtidigt måste jag ställa mig frågan varför synen på dagens svenska skola är så hopplöst negativ. Jag har under min studietid haft förmånen att besöka många olika skolor och har mötts av elever, lärare och skolledning som ser på framtiden med tillförsikt. Detta har hos mig väckt ett intresse att studera vilka diskurser som går att finna i debatten om skolan. Vilken bild av skolan skrivs fram och kommuniceras?

I en artikel i Sydsvenskan (Leijnse 2012) går det att läsa att statsvetaren Maria Jarl menar att skolfrågor blir allt hetare i politiken och dessutom viktigare för väljarnas politiska sympatier. Många partier har profilerat sig i skolfrågorna, detta då de vet att många tar hänsyn till detta när man ska bestämma vilket parti man ska rösta på. Många partier arbetar fram nya skolpolitiska program till valet 2014 och genomförda reformer berör många människor. De stora förändringarna kommer, enligt Jarl, att leda till problem och det kommer att märkas i debatten. Det är denna skolpolitiska debatt, under 2013, som denna studie analyserar. För att finna vilka skoldiskurser som synliggörs på ledarsidorna har jag valt att analysera debatten om skolan utifrån ledare i två av Sveriges största tidningar, nämligen Aftonbladet och Dagens Nyheter.

Skolan har för många blivit en viktig politisk fråga och som en följd av detta är skolan under ständig debatt. Precis som Jarl förutspått har de många förändringarna lett till problem som gjort att en negativ bild av skolan målats upp. Liedman framhäver att också ekonomiska kriser mot slutet av 2000-talet har försämrat skolans läge:

Med den relativa utarmningen har också följt en växande misstro mot skolan som institution och en påfallande statusförändring för lärarna. Föräldrar och elever har fått mindre aktning för dem som å yrkets vägnar ska förmedla olika slags insikter till yngre generationer. Misstron har som vi har sett också spritt sig bland politiker och administratörer. Medierna har i hög grad eldat denna utveckling genom stort uppslagna reportage om allehanda otillräckligheter i skolans värld. (Liedman 2011:204)

Här framhävs skolans bristande auktoritet och den misstro som spridits genom bland annat media som upprepade gånger har framställt en skola i kris. Wiklund (2006) menar att media idag utövar ett starkt inflytande över skolan, detta då olika mediala forum kan sägas fungera som arenor för offentlig diskussion och debatt. Förutom detta bidrar de också till att sätta agendan för vad som för tillfället ska debatteras. Jag utgår i denna studie från att media har denna typ av funktion då det här både skapas och reproduceras diskurser, sätt att tala, om skolan. Vad som är av intresse i denna studie är vilken bild av skolan som skrivs fram och kommuniceras. Vad är skolans uppgift och hur ska skolan lösa densamma?

Som tillvägagångssätt för att finna särdragen i debatten kring skolan använder jag mig i denna studie av diskursanalys av texter som publicerats på Aftonbladets och Dagens Nyheter ledarsidor. Diskursanalys är en strategi som, enligt Denscombe (2009), kan användas i analys av kvalitativa data och som fokuserar på textens implicita betydelse snarare än på dess

explicita innehåll. Denna form av analys bygger på förutsättningen att ord inte bara används för att avbilda verkligheten utan att de också skapar och vidmakthåller densamma. I denna studie kommer mer specifikt en kritisk diskursanalys att genomföras. Denna typ av analys brukar, enligt Denscombe (2009), ge tillvägagångssättet en politisk udd då den utforskar hur dolda och bakomliggande betydelse leder till att en text tjänar vissa grupperns intressen mer än andras. Detta tillvägagångssätt utforskar med andra ord hur makten i samhället uppnås genom diskurser, visar på hur detta kan vara tydligt i texter men också vad som kan gå att finna i det mer fördolda.

En viktig del av utbildningsvetenskapen är utbildningssystemets roll i samhällsutvecklingen. Skolutvecklingen har samhällsutvecklingen att förhålla sig till men samtidigt genomförs också skolutveckling för främjandet av önskad samhällsutveckling. Genom att analysera ledarsidors skoldiskurser kan jag se hur språkliga konstruktioner av skolan ser ut och verkar i media, som enligt Liedman (2011) bidrar till att sprida misstro. Vilka ideal, villkor och möjligheter finns att finna? Kanske kan det vara så att det postmoderna samhället har gjort det svårt för skolan att existera i sin etablerade form och troligtvis är det så att utveckling av samhälle och skola inte ständigt följs åt. Precis som samhället blir skolan aldrig färdig och finner sin perfekta form. Finns den perfekta skolan eller är skolan, för tillfället, färdig när den finner en bra balans till sin samtid? Min förhoppning är att denna studie ska leda till funderingar över vad skolan är och vad den goda skolan bör vara men också vilken roll och funktion som skolan har och bör ha i samhället. Svaren behöver inte finnas i media men kanske kan debatten där ses som en ingång till eget resonemang. Jag tror att det är i denna form av resonemang som tankar om vad som behöver förbättras i skolan kan skapas. Detta är ett resonemang som verksamma i skolan ständigt behöver reflektera kring och tillsammans diskutera. Skolutvecklingens mål är en bättre skola, men frågan är om det går att ge ett entydigt svar hur en sådan skola ska vara. Denna studie fokuserar på att finna de rådande idéer som formar ledarsidornas diskurser kring skolan.

1.1 Syfte och problemformulering

Syftet med studien är att analysera och jämföra dagens diskurser om skolan, så som de kommer till uttryck på Aftonbladets och Dagens Nyheters ledarsidor. Funna diskurser kommer dessutom att ställas mot teorier om det postmoderna samhällets skola. På detta vis breddas diskursanalysens resultat då det sätts in i ett kritiskt utbildningsteoretiskt perspektiv, bestående av Alvessons, Baumans, Hargreaves och Liedmans teorier om skolan i samtida samhälle. Det postmoderna samhället bidrar till formandet av specifika diskurser kring skolan samtidigt som diskurserna om skolan formar samhället. Med anledning av detta är det angeläget att analysera hur bilden av dagens skola skrivs fram, vilka uppgifter den goda skolan ges och vilka tillvägagångssätt som anges vara användbara i uppfyllandet av uppgiften.

Vilka särdrag går att finna i diskurserna om skolan på Aftonbladets och Dagens Nyheters ledarsidor?

Hur kan dessa diskurser förstås ur ett kritiskt utbildningsteoretiskt perspektiv?

1.2 Disposition

I uppsatsens andra kapitel, bestående av litteraturgenomgång, presenteras uppsatsens valda teori, som längre fram i uppsatsen används i en teoretisk analys av diskursanalysens resultat. I detta kapitel beskrivs dessutom den tidigare forskning som har bedrivits beträffande diskurser i skoldebatten. I påföljande kapitel redogörs det för studiens valda metod. Här anges vilka belägg som finns för att använda diskursanalys som metod och dessutom anges vilka avgränsningar och urval som har varit behövliga och vilken insamlingsmetod som har använts. I det fjärde kapitlet presenteras och analyseras uppsatsens resultat för att sedan diskuteras i efterföljande kapitel. Uppsatsens diskussionskapitel är uppdelat i två delar. I den inledande resultatdiskussionen ställs uppsatsens resultat mot tidigare forskning, vilket följs upp av en metod- och teoridiskussion. Därefter sammanfattas uppsatsen och avslutningsvis återfinns referenslista och till uppsatsen ansluten bilaga bestående av en förteckning över de publicerade texter, på tidningarnas ledarsidor, som har varit en del av studien.

2 Litteraturgenomgång

I följande avsnitt presenteras den teoretiska utgångspunkt som längre fram i uppsatsen används för att belysa diskursanalysens resultat. Efter denna presentation framförs en beskrivning av den tidigare forskning som har gjorts beträffande diskurser i skoldebatten.

2.1 Teoretisk utgångspunkt

I följande avsnitt presenteras vald teoretisk utgångspunkt genom att skolan och dess verksamhet sätts i ett större sammanhang genom kopplingar till samhällsutveckling, gjorda av Alvesson, Bauman, Hargreaves och Liedman. Detta görs inledningsvis genom beskrivning av skolans verksamhet i det postmoderna samhället, vilken följs upp av en presentation av synen på skolan som lösningen på samhällets problem och konstaterandet att skolan idag kan ses som del av marknaden. Avslutningsvis berörs läraryrket och ett ökande fokus på kvantifierbar kunskap och en sammanfattning av studiens teoretiska utgångspunkt presenteras.

2.1.1 Skolans verksamhet i det postmoderna samhället

En av sociologins mest centrala frågor behandlar förhållandet mellan strukturella villkor och vår möjlighet att agera och påverka inom gränserna för dessa. Vi alla anpassar oss, eller i alla fall försöker, till tiden vi lever i. Vi föds in i strukturer som erbjuder en rad förutsättningar men också hinder som vi måste förhålla oss till. Bauman (2009) pekar på att det i det individualiserade samhället med ökad decentralisering, privatisering och avregleringspolitik blir svårt att finna det gemensamma. Här kan skolan som samhällelig institution få det svårt att verka och det är också det som har hänt. Den överväldigande känslan av kris i den pedagogiska sfären har, enligt Bauman (2009), strukturella orsaker. Detta då krisen grundar sig i en upplösning av identiteter, avreglering och privatisering men också utspridning av auktoriteter.

Den nuvarande utbildningskrisen är, enligt Bauman (2009), först och främst en kris för de nedärvda institutionerna och filosofierna. Den postmoderna krisen drabbar alla etablerade utbildningsinstitutioner, som är avsedda för en annan verklighet än den vi befinner oss i. Ett postmodernt samhälle där både villkoren och livsberättelserna genomgår en individualiseringsprocess. Det är under de begränsande villkoren som människor konstruerar

sin individuella tillvaro medan livsberättelserna står för de historier som människor skapar av sina egna handlingar och försummelser. Med individualiseringen följer att i grunden kollektiva problem ses som individens eget ansvar. I "vårt samhälle av individer" antas det trassel man kan hamna i vara självförvållat och upp till individen att själv befria sig ifrån (Bauman 2009:18). Bauman tillhör de samhällstänkare som betonar samtidens radikala förändringar som kullkastar gamla sanningar. Det postmoderna tillståndet "har brutit sönder den moderna tidens enda stora spel i många små och dåligt samordnade spel, har vänt upp och ner på reglerna i alla spel och kraftigt förkortat livslängden för varje regelsamling" (Bauman 2009:156). Den gällande regelsamlingen för skolan passar, enligt Hargreaves, inte den verklighet som skolan befinner sig i idag. Skolor som förbereder unga människor för en postmodern världs snabba förändring och komplexitet är i själva verket låsta av moderna och till och med förmoderna principer. "Skolorna styrs fortfarande av klockor och ringklockor, lektioner och kurser. Barnen grupperas efter ålder och får ta in kunskap som går att memorera i enlighet med en standardiserad kursplan [...]" (Hargreaves 2004:44). Likt Bauman pekar här Hargreaves på en utbildningsinstitution som är avsedd en annan verklighet än dagens. Det finns enligt Hargreaves ingen enighet mellan samhällets behov och standardiseringens regler och rutiner och han menar att mer utbildning i dagens former inte är svaret på alla problem. Värt att notera är att Hargreaves empiriska referenser till största delen handlar om Kanada, USA och England och att det därför är angeläget att bedöma hans tesers överensstämmighet med svenska förhållanden. Detta kan göras i förhållande till Alvesson och Liedman som utgår från den svenska skolan.

Även Liedman (2011) för en diskussion kring skolans roll i ett postmodernt samhälle. Han ser dagens skola som en gammaldags skola, en skola som hämtad från en tid då fakta var svåråtkomlig. Detta är en skola som ger fördel till den som har lätt att memorera kunskapsstoff framför den som har svårare att hålla mycket i huvudet. Det som snabbt kan sägas vara rätt eller fel premieras och med detta följer en hets att ständigt pröva och betygsätta eleverna. Liedman (2011) menar att skolan istället borde lägga tyngdpunkten vid förståelse, överblick och kritisk sans. Detta i likhet med Hargreaves (2004) och Baumans (2009) tankar om skolans betydelse i det postmoderna samhället. Skolan måste, enligt Hargreaves, vara en social och emotionell verksamhet istället för enbart en kognitiv och intellektuell. Skolan måste bidra med hjälp att bygga upp karaktär, gemenskap och demokrati hos unga människor (Hargreaves 2004). Det kan i sammanhanget vara av vikt att peka på att 2011 års läroplan för gymnasiet redan i kunskapskraven för betyget E lägger vikt vid analys, slutsatser och egna

tankar (Skolverket 2011a). Dessa krav går att ställa mot Liedmans och Hargreaves uppfattning om skolan som hämtad från en svunnen tid då fakta var svåråtkomlig. Kunskapskraven visar i motsats till detta på krav på analys och slutsatser som återfinns i betyget E och sedan stegrar med betygsgraderna, vilket kan ses som ett exempel på hur skolan som verksamhet försöker svara mot de nya krav och förutsättningar som det postmoderna samhället rymmer. Hur detta sedan uppfylls i praktiken, i klassrummet, får besvaras av andra studier. Vad som också kan nämnas är att läroplanen för grundskolan anger att skolans uppgift är att lyfta fram olikhet, tolerans, empati och respekt för varandra (Skolverket 2011b).

Bauman (2009) menar att det postmoderna tillståndet har lett till en försvagning av de gamla stabila orienteringsmöjligheterna. Samhället och det sociala livet är till grunden förändrat och människorna lever och orienterar sig inte som förut. De gamla förklaringsmodellerna, regelböckerna, passar inte längre in. Med anledning av detta behöver eleverna lära sig att leva i ett nytt, mer flytande tillstånd. Ett tillstånd som innehåller många olika perspektiv och förklaringar men också värderingar och kanske framförallt snabba förändringar. Detta kan liknas vid Hargreaves tankar om skolan som en social och emotionell verksamhet och kan sammanfattas med Liedmans (2011:225) ord om att skolan inte är ”i takt med den värld som eleverna möter utanför dess portar”.

2.1.2 Skolan som lösningen på samhällets problem

Bauman (2009) ser försvagningen av skolans auktoritet som en viktig förändring som har skett. Skolan och utbildningen har, enligt Bauman, förlorat en stor del av sin autonomi och centrala ställning i samhällsutvecklingen. Detta kan ställas mot Alvessons teori om rådande utbildningsfundamentalism som visar på ett stort förtroende för utbildning. Detta är en fundamentalism som kännetecknas av grundtanken att utbildning är något gott som man inte kan få för mycket av. Ju större andel av samhällets medborgare som kan beskrivas som högutbildad, desto bättre anses samhället vara eller kunna bli. Den utbredda utbildningsfundamentalismen kännetecknas också av att människan ses som formbar och att den rätta människan formas via utbildningsinstitutioner. Förmågan att utträta ett arbete väl åstadkoms främst genom utbildning och de som kan definieras som lågutbildade bör göras till föremål för insatser. På det stora hela kännetecknas utbildningsfundamentalismen av att väldigt många problem, allt från arbetslöshet till internationell konkurrensförmåga, kan lösas med utbildning (Alvesson 2011).

Vidare menar Alvesson att utbildningsfundamentalismen fungerar ideologiskt, detta då den ”ger tvärsäkra beskrivningar av sakernas tillstånd, anger ideal och riktning samt inrymmer föga av kritiskt tänkande. Det finns en stark tilltro till utbildningens universellt välgörande effekter” (Alvesson 2011:53). I förhållande till Baumans resonemang om skolans och utbildningens minskande auktoritet ser Alvesson en rådande övertro till utbildning men kanske finns det ett samband då utbildningen när den betraktas som tillväxtmotor mer och mer förlorar sin självständighet och ledande ställning. Hargreaves (2004) pekar även han på detta då han poängterar att skolan ses som en instans i samhället som ska rädda detsamma. Skolan ska generera framgång och därmed rädda samhället genom att lösa dess problem. Förutom detta kan han också se att skolan och utbildningen ibland ges skulden för samhällets problem. Problem som, enligt Liedman (2011), präglar både det nutida samhället och skolan som är en viktig del av detsamma. På detta vis fortplantar sig samhällets problem och orättvisor till skolan och blir där i vissa fall ännu värre. Vidare pekar Liedman (2011) också på sammansmältningen mellan skolideologi och entreprenörsideologi. Det finns en rådande idé om att skolan ska fostra entreprenörer och entreprenörerna ska rädda samhället.

Alvesson (2011) menar att utbildning numera anses vara vägen till nationell storhet genom att Sverige därigenom kan bli en ledande kunskapsnation och ekonomiskt ledande. Utbildningsfundamentalismen utmärks, enligt Alvesson, av en naiv övertro på utbildningens möjligheter och goda effekter och detta är något som även Liedman behandlar då han pekar på att skolfrågorna laddas med extra energi av just detta. Det finns en övertygelse, som enligt Liedman snart tycks delas av alla, att det är kunskapen som öppnar vägen för en ljusnande framtid för såväl individen som för landet och hela mänskligheten. I en tid då industrin är på tillbakagång framstår kunskap som räddningen för att Sverige ska bli internationellt slagkraftigt (Liedman 2011).

2.1.3 Skolan som del av marknad

Med individualiseringsprocessen har följt en ökad individuell frihet då individen ”frigörs från den tillskrivna, nedärvda och medfödda bestämningen av hennes sociala karaktär [...]” (Bauman 2009:176). Den mänskliga individen förvandlas från något givet till en uppgift och med detta följer ökande anspråk på valfrihet i samhället. När livet ses som ett projekt ökar kraven på valfrihet och autonomi och i ett sådant samhälle är det svårt för standardlösningar att legitimeras och därmed att fungera. Bauman menar att det postmoderna samhället är ett

liberaliserat samhälle där ett av särdragen är just ökande krav på rätten att få välja fritt (Bauman 2009). Med detta följer ett ökande krav på valfrihet också inom skolvärlden. Liedman pekar i sammanhanget på att alla grundskolor och gymnasier, kommunala eller privatägda, idag framstår som en marknad där föräldrar och elever ska välja fritt mellan ett stort antal alternativ. Som en följd av detta genomsyras skolans verksamhet av idealet ”management” och en syn på eleverna som kunder (Liedman 2011:198). Liedman beskriver det som att ” marknadens megafoner når in i skolvärlden. Skolor har blivit företag som konkurrerar om elevernas och i synnerhet föräldrarnas gunst. Friskolor tävlar med kommunala skolor i en kamp på liv och död” (Liedman 2011:226). Vidare skriver han också att den fria konkurrensen mellan skolor innebär att det i rektorns ögon kan vara viktigare att locka till sig så många elever som möjligt än att undervisa eleverna på bästa sätt (Liedman 2011). Det som här belyses är ett nyttotänkande som spridit sig från marknaden till skolans värld.

Bauman (2009) menar att i det postmoderna samhället härskar det ekonomiska paradigmet över medmänskliga och sociala perspektiv och detta pekar även Hargreaves (2004) och Liedman (2011) på. Hargreaves (2004) tydliggör att skolan måste bygga upp karaktär, gemenskap, humanism och demokrati hos unga människor men också hjälpa dem att tänka och handla bortom samhällets, och det som han benämner som kunskapsekonomins, förförelser och krav. Diskussionen kring kunskaper förs också av studiens andra valda teoretiker och det är ingen blid bild som målas upp av dagens skola. Liedman (2011) och Hargreaves (2004) menar att språkutveckling och matematik har en framskjuten placering i den skolpolitiska retoriken. Detta då deras betydelse för arbetsliv och ekonomisk utveckling är uppenbar. Liedman (2011) påpekar att kultur och insikter i hur samhället fungerar däremot har en placering långt bak i mantrat kring utbildning. Detta är något som även Hargreaves behandlar då han skriver att om vi bara undervisar för behoven i rådande samhälle kommer enbart dem som tjänar på detta samhälle, där arbetsmarknaden och dess villkor och krav är avgörande, att gynnas. Det kommer inte att skapas någon medkänsla eller empati för dem som inte lyckas och inte heller utvecklas ansvarskänsla för deras framtid (Hargreaves 2004). Entreprenörskap är ett ord som blivit allt vanligare när det gäller utbildningens mål. När regeringen anser att det behövs fler företag hamnar uppgiften att lösa detta i skolan, som ska fostra nya generationer av entreprenörer (Liedman 2011).

2.1.4 Läraryrket och den kvantifierbara kunskapen

Hargreaves (2004) menar att konkurrens mellan skolor ofta sker genom resultatmätningar och som en följd av detta görs ständiga utvärderingar och inspektioner. Detta leder också till ett ökande fokus på de mätbara kunskaperna. Liedman (2011) är inne på samma spår när han för fram åsikten att de efterfrågade kunskaperna är främst av den karaktären att de går att bedöma utifrån en betygsskala utan egentlig djupgående analysförmåga. Det som Liedman definierar som ”betygshets” innebär att betygen får en framskjuten placering samtidigt som den livslånga lusten att lära kommer i skymundan. Det handlar om att få bra betyg för att kunna fortsätta sina studier och i förlängningen bli anställningsbar på arbetsmarknaden. Betyg blev, enligt Liedman, nödvändiga i en tid då konkurrensen om högre poster blev friare och antalet konkurrenter därmed blev fler. ”De blev ett gallringsinstrument och har så förblivit” (Liedman 2011:64). Alvesson (2011) utvecklar resonemanget då han påpekar att betyg ger bra information till arbetsgivare och att de därmed fungerar som sorteringsmekanism. Bra information från skolan minskar kostnader för rekrytering, urval och anställning och med anledning av detta kan skolan sägas vara i marknadens tjänst.

Liedman menar att rådande skolideologi använder begreppet kunskap på ett ytligt och inskränkt sätt. Kunskaper blir enligt denna uppfattning instrumentella och kan lätt prövas, mätas och därefter redovisas. Detta hänger enligt Liedman samman med uppfattningen om kunskapernas huvudsakliga användning då kunskaperna ska kunna användas som byggklossar till en framtida yrkeskarriär (Liedman 2011). På detta vis aktualiseras återigen det rådande nyttotänkandet, som Hargreaves (2004) ställer sig emot då han framhåller behovet av att skolan genererar men också drivs av värden i ett kunskapssamhälle, som han betecknar ”ett lärande samhälle” (Hargreaves 2004:21). Kanske kan sägas att benämningen *kunskapssamhälle* i detta fall kan anses vara något vilseledande. Detta då Hargreaves menar att kunskap inte är något beständigt utan något som är i ständig rörelse och förändring, vilket av Bauman synliggörs som ett särdrag i det postmoderna samhället. Bauman talar om behovet av tertiärt lärande och han menar att kunskaper inte är beständiga, utan istället har försvagningen av de gamla stabila orienteringsmöjligheterna lett till att vi måste lära oss att leva i ett mer ovisst tillstånd (Bauman 2009). På detta vis ställer sig både Hargreaves och Bauman emot den skola som drivs av en instrumentell syn på kunskap, då de menar att detta är en skola som inte följer samhällets utveckling.

Även lärarens roll är under förändring. Alvesson (2011) menar att vi lever i ett samhälle som firar stora triumfer och problemen i skolan anses kunna lösas genom höjd status för de yrkesverksamma. Att det låter tjustigt med legitimerade lärare förbättrar dock inte skolan, detta då det, enligt Alvesson, krävs mer än en tillskrivning av status. Att läraryrket befinner sig i kris beror enligt Hargreaves på att skolreformerna skapat desillusionerade lärare. Reformerna har lett till en förändrad lärarroll då lärarnas jobb har begränsats till att upprätta ordning, undervisa inför prov och följa standardiserade bestämmelser. Samtidigt som samhället fordrar högre standarder på lärande och undervisning har samma samhälle utsatt lärarna för offentliga angrepp då deras självständiga bedömningsförmåga och arbetsvillkor har urholkats genom standardisering och överreglering (Hargreaves 2004). Kanske kan man med anledning av detta säga att det är samhällsförändringen och reformerna, som en konsekvens av densamma, som är anledningen till lärarrollens förändring. Detta beroende på vad man ser som det som driver utvecklingen.

2.1.5 Sammanfattning av studiens valda teori

I en teoretisk ansats till konkretiserande av skolan i ett postmodernt samhälle går det att sammanfatta det som att studiens valda teoretiker beskriver en skola som i det postmoderna samhället kan få det svårt att existera i sin etablerade form. Det postmoderna samhället är ett samhälle i ständig förändring, vilket ställer höga krav på de kunskaper som förmedlas i skolan. Studiens valda teoretiker menar att ökad vikt behöver läggas vid demokratiskt tänkande, förståelse och kritisk förmåga. Skolan har i det postmoderna samhället förlorat sin autonomi och centrala ställning, detta samtidigt som det finns en övertro på utbildning som lösning på samhällets problem. Skolan har med samhällsutvecklingen och medföljande krav på valfrihet blivit en del av marknaden, vilket har lett till ökad konkurrens. I det postmoderna samhället härskar det ekonomiska paradigmet och nyttig kunskap anses vara det som kan stärka landets konkurrensmässiga position internationellt. Detta leder till att den efterfrågade kunskapen är den enkelt mätbara, som kan betygsättas av en lärare som mer och mer får till uppgift att följa standardiserade bestämmelser.

2.2 Tidigare forskning

Att skolan ses som nyckeln till framtiden ligger som bakgrund till Melanders (2004) analys av den för hans studie aktuella skoldiskursen. I den offentliga debatten finns en uppsjö av idéer

och föreställningar om den samhälleliga roll som skola och utbildning har och det är mot denna debatt som Melander riktar sitt intresse. Melander (2004) framhäver, med en mer kvantitativ metod, att krisbilden har varit dominerande när skolan behandlats i media. Detta kopplar han till det behov av krismedvetande som behövs när nya reformer ska genomföras. Reformerna måste framstå som nödvändiga för att de ska accepteras och när läget är krisartat är vi mer benägna att godta denna form av förändring. För medias del är höjt krismedvetande ett sätt att höja det politiska tonläget men också sälja fler lösnummer. Med anledning av detta finns det krafter både från politiskt och medialt håll som har nytta av att understödja framhävandet av att det råder kris inom ett visst politikområde, i detta fall skolan. Melander (2004) finner i sin studie tre olika dominerande delar som definierar skoldiskursen. Dessa består av ett socialt element, ett andra element som behandlar styrnings- och organisationsfrågor och slutligen ett pedagogiskt element. En viktig del av Melanders analys av skolan är bilden av framtiden, detta då hur vi utformar och styr skolan till stor del beror på hur vi ser behoven i framtiden. Vilken typ av samhälle går vi tillmötes och vilken typ av kunskap är här nödvändig? Detta blir också en viktig del av min studie och kommer att behandlas när diskursanalysens resultat belyses med studiens valda teori. Vad som dessutom kan vara användbart är Melanders (2004:308ff) åtskillnad mellan ”kunskapsskolan” och ”helhetsskolan”, som han menar är två tydligt mot varandra stående idéer. Kunskapsskolan refererar till ett samhälle där behovet av kunskap är stort. Den personliga utvecklingen får inom denna skola stå tillbaka för det kunskapsomfång eleverna ska erhålla i skolan. Mot denna bild står helhetsskolan som prioriterar elevens individuella utveckling före tillägnandet av den rena faktakunskapen.

Utgångspunkten i Wiklunds (2006) avhandling är intresset för relationen mellan medier och utbildning, vilket hon beskriver som en relation som undersökts i mycket begränsad utsträckning. Wiklund (2006) studerar vilken skola det är som diskursivt konstrueras på Dagens Nyheters ledar- och debattsidor och fokus ligger i denna studie framförallt på hur den goda läraren framställs. Wiklunds textmaterial är till viss del överensstämmande med Melanders då han har valt att använda sig av i huvudsak ledar- och debattartiklar från Dagens Nyheter och Aftonbladet. Dock använder sig Wiklund av artiklar från nittioalet medan Melander inriktar sig på artiklar skrivna runt millennieskiftet. Wiklund (2006) sorterar artikelinnehållet utifrån kategorier som utgår från debatter som tar sin utgångspunkt i omfattande reformer men också andra tematiska områden har kategoriserats. En skola i kris, läraryrkets status, mobbningsfrågan, specialskolefrågan och skolans värdegrund är kategorier

som hon funnit i sin studie. Förutom detta har också fem begreppspar gått att finna i hennes analyserade material, nämligen sortering/integrering, förmedling/handledning, krav/frihet, kunskap/fostran och valfrihet/likvärdighet. Dessa kategorier har jag möjlighet att jämföra med denna studies resultat men vad jag måste ha i åtanke är Wiklunds utgångspunkt att hon vill finna den diskursivt konstruerade läraren. Detta är en utgångspunkt som kan ställas mot denna studies syfte, att analysera och jämföra dagens diskurser om skolan i sin helhet.

Melanders och Wiklunds analyser kan fungera som förlängningar till tidigare analyser av skoldebatten och denna studie tar ytterligare ett steg då den analyserar den skoldiskurs som förs i efterdyningarna av de många reformer som genomförts i skolan sedan 2011. Melander (2004) framhäver att det finns ett flertal skäl att ta de mediala idéerna som utgångspunkt när man vill fånga och studera aktuella diskurser kring skolan. Det skäl som han uttrycker som mest elementärt består i att den mediala skoldiskursen utgör en viktig parameter för det skolpolitiska beslutsfattandet. Även Wiklund (2006) framhäver att det finns många anledningar att studera områden som ligger lite vid sidan om utbildningens centrum, då dessa studier kan bidra med annan kunskap än de traditionellt utbildningsvetenskapliga som ägnar sig åt att studera områden med mer omedelbar koppling till utbildning. De studier som Melander och Wiklund har genomfört gör det möjligt för mig att relatera mina resultat till andra liknande studier. De har båda, precis som denna studie, genomfört diskursanalys av skoldebatten men de har använt sig av andra typer av diskursanalys än denna studies valda kritiska diskursanalys. Detta får som följd att studierna har olika ingångar och därmed presenteras resultatet på skilda vis. Wiklund och Melander har kategoriserat sitt artikelinnehåll på ett för mig användbart vis och de har funnit strömningar som jag kan relatera mitt resultat till och därmed visa på likheter och förändringar i diskurserna kring skolan.

Folke-Fichtelius (2003) redovisar i sin rapport en fallstudie där hon försöker identifiera medielogiken. Studien behandlar mediernas funktion i formandet och genomförandet av utbildningspolitik. Precis som Wiklund framhäver hon att det enbart är ett fåtal studier som behandlat kopplingen mellan medier, utbildning och utbildningspolitik. I sin rapport betonar hon vikten av att studera medierna i relation till reformer och förverkligandet av desamma och i sin analys av medielogiken finner hon att den ”driver fram en tillspetsning, polarisering och förenkling av debatten” (Folke-Fichtelius 2003:58). Detta är något som jag kan ta i beaktande i analysen av mitt insamlade material. Även Sahlin och Waks (2008) har studerat skoldebatten

men inriktat sig främst på vad det är som debatteras och inte hur det genomförs, såsom Folke-Fichtelius. I deras artikel karaktäriseras de förväntningar som finns på dagens skola och styrningen av densamma. De menar att det som synliggörs i debatten är det som låter sig mätas, betonas, jämföras och värderas. En analys av skoldiskusen kan med anledning av detta leda till att invanda föreställningar om vad som ska definiera den goda skolan ifrågasätts.

3 Metod

Studien har som syfte att analysera och jämföra dagens diskurser om skolan, så som de kommer till uttryck i Aftonbladets och Dagens Nyheters ledare. Den metod som i detta fall, där fokus ligger på innebördsaspekten av texten, får anses vara lämplig är kvalitativ metod i form av textanalys. Jag har valt att använda mig av diskursanalys som är ett studium av samhällsfenomen där språket står i fokus. Den typ av diskursanalys som kommer att användas är kritisk diskursanalys, då jag med min studie vill finna underliggande ideologier som formar diskurserna om dagens skola och hur den goda skolan bör vara.

3.1 Kvalitativ metod

Vanligtvis delas vetenskapliga undersökningar in i kvalitativ och kvantitativ forskning och de olika forskningsstrategierna skiljer sig åt på många olika plan. Kvalitativ forskning har som huvuduppgift att förstå och tolka till skillnad från kvantitativ forskning bestående av empiriskt kvantifierbara och objektiva mätningar. Tyngden inom kvalitativ forskning ligger med andra ord på förståelse av den sociala verkligheten på basis av hur deltagarna i en viss miljö tolkar denna verklighet. Förutom detta finns det också inom kvalitativ forskningstradition en tanke om hur sociala egenskaper är resultatet av samspel mellan individer och inte bara något som finns av sig självt. Det finns ett konstruktionistiskt samspel mellan individen och verkligheten som hon befinner sig i (Bryman 2011). Enligt Alvesson och Sköldberg (2008) är ontologi och epistemologi avgörande för god samhällsvetenskap. Detta är aspekter som ofta hanteras bättre av kvalitativ forskning då denna typ av forskning synliggör mångtydigheten vad gällande tolkningsmöjligheter men också hur forskaren konstruerar det utforskade.

3.2 Diskursanalys

Diskursanalysen omfattar en syn på språk och språkbruk som innebär att språket inte betraktas som ett neutralt instrument för kommunikation. Istället tas det avstånd från uppfattningen att språket skulle kunna representera en given verklighet (Bergström & Boréus 2012). I diskursanalysen finns tydlig medvetenhet om det perspektivbundna i tillvaron men också en insikt om att beroende på vilken position som intas så framträder olika bilder av verkligheten. Så snart språk används har verkligheten konstruerats och med anledning av detta blir, inom

diskursanalysen, grundfrågan vad som kvalificerar sig som verkligt och sant i en viss tid och på en viss plats (Börjesson & Palmblad 2007). Med anledning av detta är det av intresse att studera om Dagens Nyheter och Aftonbladet representerar olika verkligheter eller olika syn på verkligheten. Istället för att uppfatta idéer som återspeglings av en materiell verklighet bör de ses som en förutsättning för ett språk, som i sin tur organiserar den sociala verkligheten. Diskursanalysen fokuserar på diskursiva relationer, som är någon form av språkliga uttryck, och är således ett studium av samhällsfenomen där språket står i fokus (Bergström och Boréus 2012).

Enligt Börjesson och Palmblad (2007) är en vanlig inledande definition på begreppet diskurs att det är ett bestämt sätt att tala om och förstå världen. Detta leder till frågor av typen: På vilka olika sätt talas och berättas det om verkligheten? Diskursanalys kan, enligt Bryman (2011), tillämpas på andra kommunikationsformer än enbart samtalande då den även kan användas i analys av texter, till exempel tidningsartiklar. Det är detta som denna studie gör då frågan om verkligheten preciseras till att gälla skolan och kommunikationsformen som analyseras är ledarsidor.

3.2.1 Kritisk diskursanalys och ideologikritik

Till denna studie har jag mer specifikt valt att använda mig av Faircloughs kritiska diskursanalys. ”Kritisk diskursanalys betonar den roll som språket har som en maktresurs som är kopplad till ideologi och sociokulturell förändring” (Bryman 2011:483f). En central del i Faircloughs modell för kritisk diskursanalys är hans syn på diskursen som en viktig form av social praktik. Diskursen både reproducerar och förändrar kunskap, identiteter och sociala relationer, inklusive maktrelationer, och detta samtidigt som andra strukturer formas. Enligt Faircloughs teori står således diskurs i ett dialektiskt förhållande till andra sociala dimensioner och det finns med andra ord en växelverkan och dubbelsidig påverkan. Diskursiv praktik reproducerar inte bara en redan existerande struktur utan ifrågasätter även strukturen genom att ge beteckningar åt det som kan befinna sig utanför densamma. Fairclough ägnar sig åt teori- och metodbyggande med avseende på forskning om språkbruk i vardagens sociala interaktion. I sammanhanget framhävs ett behov av systematiska analyser av text i exempelvis massmedia, vilket är det som denna studie gör. Textanalysen i sin ensamhet är dock otillräcklig för Fairclough, detta då den inte belyser strukturen och förbindelserna mellan texterna och de samhälleliga och kulturella aspekterna och processerna. Med anledning av

detta finns det behov av tvärvetenskapligt perspektiv som kombinerar textanalysen med social analys (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Istället för stabilitet ser Fairclough kontexten och en ständigt pågående samhällsförändring. Han ser samhällsutvecklingen som en komplex process, vilket också är en central del av denna studie då diskursanalysens resultat i uppsatsens slutskede belyses med vald teori som behandlar skolan i ett postmodernt samhälle i ständig förändring. Det är denna teori som i studien fungerar som det som Fairclough benämner social analys.

Fairclough uppfattar ideologi som ”betydelse i maktens tjänst” (i Winther Jørgensen & Phillips 2000:79). Han menar att ideologier skapas i ett samhälle där det finns dominansförhållanden. Utifrån denna definition kan diskurser vara mer eller mindre ideologiska och därmed i olika grad bidra till att upprätthålla eller omvandla maktrelationer. Fairclough föreställer sig att ideologi finns inlagrad i den diskursiva praktiken och med anledning av detta befinner sig hans kritiska diskursanalys nära ideologikritiken (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Inom ideologikritiken hävdas att maktrelationerna i ett samhälle åtföljs av hegemoniskt språk som maskerar världen. På grund av ideologier ser inte människan verkligheten som den är och målet med kritiken blir därav att undergräva makten genom att visa på verkligheten som gömmer sig bakom ideologin (Winther Jørgensen & Phillips 2000). Liedman markerar en distinktion mellan ideologins latent och manifesta budskap. Det manifesta ligger i det som kan ses som den ytliga innebörden av ett explicit uttryckt budskap medan det latent är det implicita budskap som inte ter sig uppenbart och med anledning av detta enbart kan upptäckas och tydliggöras genom att bakomliggande intressen analyseras (Liedman i Beckman 2007).

I denna studie genomförs en kritisk diskursanalys av Aftonbladets och Dagens Nyheters ledarsidor utifrån studiens syfte. Ideologin som finns underliggande i dessa texter består i en uppfattning om skolan som institution och de rådande idéerna om vad och hur den goda skolan bör vara. Resultatet kontrasteras med den teoretiska utgångspunkten för att ge ett ytterligare teoretiskt och analytiskt djup. Detta i enlighet med Fairclough som med sin diskursteori förespråkar att strukturen och förbindelsen mellan texterna och samhället de skapats i belyses. Studiens teoretiska utgångspunkt består av Baumans teori om det individualiserade samhället, Alvessons och Hargreaves teorier om skolan i kunskapssamhället men också Liedmans tankar om samtidens skola.

3.2.2 Transitivitet och modalitet som analysbegrepp

En skillnad mellan den kritiska diskursanalysen och andra diskursanalytiska inriktningar är att den förstnämnde i större utsträckning använder sig av klart lingvistiska analysredskap på textnivå. Detta är framträdande i Faircloughs textanalyser då det i dessa görs en syntaxanalys med intresse för olika aspekter av meningsbyggnaden i en text (Bergström & Boréus 2012). Winther Jørgensen och Phillips (2000) menar att man genom att göra en analys av texternas egenskaper med bestämda redskap kan beskriva hur diskurserna förverkligas textuellt. Fairclough presenterar ett flertal redskap för analys av texter men i analysen av ledarsidorna kommer jag att undersöka texternas transitivitet och modalitet.

”Transitivitet är en term som i sammanhanget används för att beteckna hur syntaxen uttrycker perspektivvalet när ett skeende (eller en relation) ska beskrivas” (Bergström & Boréus 2012:280). I denna studie kommer transitiviteten främst analyseras för att nå fram till en slutsats kring i vilken utsträckning som ett skeende beskrivs som händelse eller handling. Det är, enligt Winther Jørgensen och Phillips (2000), bra att analysera transitiviteten när man är intresserad av ideologiska konsekvenser som olika framställningsformer kan ha. Bergström och Boréus menar att om det finns en aktör som betonas kan skeendet betecknas som *handling* medan *händelse* används för att beteckna ett skeende utan att någon har handlat medvetet. En handling tilldelar någon ansvar medan en händelse är någonting som bara inträffar. Detta leder oss in på transitivitetens andra grundsten, nämligen deltagare. Dessa kan delas in i *aktörer* och *mål för processer*. En *aktör* är någon som handlar och målen kan vara både mänskliga och ickemänskliga. Mänskliga deltagare som är mål för handlingarna brukar benämnas *mottagare* medan ickemänskliga deltagare som påverkas av handlingar brukar benämnas *objekt* (Bergström & Boréus 2012). Jag kommer i denna studie att fokusera på vilka som uttrycks vara aktiva aktörer och vilka som uttrycks vara mottagare eller ickemänskliga objekt. I denna uppsats är det av intresse om skolan och dess deltagare framställs som aktör eller mål för process, eftersom jag vill finna i ledarna angivna problem, orsaker till problem och förslag på lösningar. Om något beskrivs som en handling innebär det att bestämda deltagare i processerna ges ansvar för att något inträffar. Exempelvis om lärarna görs ansvariga för elevernas bristande kunskaper.

”Med modalitet brukar menas i vilken utsträckning som en avsändare, t.ex. en politisk ledare, kan tänkas knytas till ett specifikt innehåll. I vilken utsträckning är det troligt att en person som uttrycker något står bakom vad som uttrycks?” (Bergström & Boréus 2012:376). Med

hjälp av denna teknik går det att kartlägga vad som påstås explicit och vad som är underförstått. Exempelvis finns det en viss skillnad mellan ”jag anser” och ”det är på detta vis” (Bergström & Boréus 2012:376). I denna uppsats är det av intresse att analysera graden av instämmande och bestämdhet, eftersom textens underliggande budskap kan vara av betydelse för övrig skoldiskurs. Jag kommer i studien att analysera vad som är explicit, vad som är underförstått och vilka konsekvenser detta får för hur bilden av skolan skrivs fram.

3.2.3 Genomförande av kritisk diskursanalys

Analysens första steg är en kategorisering av ledarnas innehåll efter ämnen som de behandlar och detta sker genom en överblick av materialets innehåll. Därefter sker en sökning efter problem, orsaker till problem och föreslagna lösningar på problem som behandlas i texten. Detta enligt Bergström och Boréus (2012) förslag på sätt att sortera och strukturera innehållet i en text. Som verktyg i analysen använder jag mig av Faircloughs tekniker transitivity och modalitet för att finna vem som anges vara ansvarig för de problem som identifieras och lösningar som anges. Med vilken grad av bestämdhet utses en syndabock och vem eller vad anses vara det som kan lösa skolans problem? I analysens tredje steg, en teoretisk analys, belyses ledarnas skoldiskurser med ljuset från studiens valda teori och med andra ord kombineras då textanalysen med en social analys.

I sorteringen av insamlat material används alla ledare för att finna kategorier men i analysen väljs vissa representativa texter ut som referenser. Detta med anledning av insamlat materials omfattning. I löpande text och citat anges ledarna med beteckning L1-L99 med olika tillägg som visar på ledarens ursprung med anledningen av att diskursiva skillnader ska kunna kartläggas. Tillägget A betecknar en text publicerad på Aftonbladets ledarsida och tillägget DN betecknar en text från Dagens Nyheters ledarsida. En förteckning över ledarna återfinns som bilaga. Här framkommer vilka som har använts som referenser i studien men också vilka ledare som är signerade respektive osignerade. Detta då osignerade ledare enligt Nord (2001) kan anses representera hela tidningens hållning medan signerade ledare bör uppfattas som representativ främst för skribentens åsikter.

3.3 Urval och avgränsningar

En ledarsida är en avdelning i tidningen där tidningens och redaktionens politiska åsikter framförs. Jag har valt att använda mig av just ledare för att avgränsa mig i det stora utbudet av skoldebatt och för att det här finns en intressant politisk aspekt. Anledningen till valet av Aftonbladet och Dagens Nyheter är deras position som två av Sveriges mest lästa tidningar. De är också valda av den anledningen att det är en socialdemokratisk och en oberoende liberal tidning, vilket kan vara betydelsefullt då analysen vill finna särdrag i skoldebattens diskurser men också finna underliggande ideologier som formar texternas diskurser. En annan avgränsning som har gjorts är mängden ledare som använts som referenser i analysen, vilket redan har behandlats under rubriken *3.2.3 Genomförande av kritisk diskursanalys* och dessutom återkommer under rubriken *3.4 Insamlingsmetod*. Avgränsningen av ledare författade och publicerade mellan januari och oktober månad år 2013 har sin förklaring i tidpunkten för min insamling, som skedde i början av november månad.

I sorteringen av insamlat material framkom en möjlig kategori som jag, med tanke på uppsatsens omfattning, har valt att titta på men inte lägga någon större vikt vid. Med anledning av detta finns denna kategori inte med i analysen. Vad som kan nämnas om denna kategori är att den, med hänsyn till dess innehåll, kan tilldelas beteckningen *Värdegrunden*. Detta är en kategori som inte är frekvent återkommande i det insamlade materialet, men ledarsidorna som behandlar just detta handlar framförallt om riksinternatet Lundsberg och mobbning. Under slutet av augusti och början av september behandlar både Aftonbladets och Dagens Nyheter ledarsidor, den för tiden aktuella, stängningen av riksinternatet Lundsberg. Mobbningen framställs i båda tidningarna som ett skolproblem och inte som ett samhällsproblem. Studiens analyserade tidningar intar olika perspektiv och har olika ingångar till mobbningproblematiken i skolorna. Aftonbladet pekar på mobbning som ett strukturellt problem medan Dagens Nyheter fokuserar på vilka lösningar som är möjliga och framförallt inte möjliga.

3.3.1 Ledarsidorna som mediearena

I studien använder jag mig av ledarna som en röst i mediebruset. Dessa motsvarar med andra ord en aktör bland många andra. Jag utgår från att ledarsidorna skapar men också reproducerar diskurser kring olika ämnen och så även om skolan. De olika tidningarna borde ha olika diskurser som en följd av deras olika politiska tillhörighet men det blir en del av

studiens syfte att undersöka just detta. Jag har i min studie begränsat mig till att analysera olika texters konstruktion och därmed uteslutit ett mottagarperspektiv som skulle kunna säga mer om hur texterna konsumeras och uppfattas. Jag använder mig av Aftonbladets och Dagens Nyheters ledarsidor som en röst i en ständigt fördd debatt. Uppsatsens syfte är att analysera och jämföra dagens diskurser om skolan, så som de kommer till uttryck på Aftonbladets och Dagens Nyheters ledarsidor. De diskurser som verkar här ser jag som en möjlig ingång till att finna agendan för den offentliga diskussion om skolan som förs i Sverige.

Dagspressens ledarsidor har studerats av Nord (2001) som i sin avhandling studerar hur ledarsidorna fungerar i opinionsbildningen. Ledarsidorna är med anledning av medieutvecklingen inte längre de paradsidor de tidigare har varit men samtidigt har de en demokratisk potential som nästan all övrig journalistik saknar, menar Nord. Det är på ledarsidorna som journalistiken bildar opinion i olika frågor, detta genom att kommentera det aktuella skeendet samtidigt som olika perspektiv tillåts komma fram eller att ledaren på egen hand driver opinion i viktiga frågor. Med anledning av detta menar Nord (2001) att ledarsidorna på goda grunder kan sägas utgöra en självklar och dessutom traditionellt väletablerad del av det offentliga rum där opinioner uttrycks och samhällsdebatt äger rum. Ett helhetsintryck är, enligt Nord (2001), att den partipolitiska lojaliteten finns i mycket mindre omfattning än förr och därmed har tidningarna ett ökande oberoende på sina ledarsidor. I denna studie analyseras Dagens Nyheters och Aftonbladets ledarsidor varav den förstnämnda har epitetet oberoende liberal.

3.4 Insamlingsmetod

I insamlingen av empiriskt material användes *Mediearkivet* där det finns tillgång till tidningsmaterial genom avgränsande sökningar. För studien valdes Aftonbladet och Dagens Nyheter som källor och för ytterligare avgränsning angavs *skol** som begrepp som måste finnas med. Förutom detta preciserades dessutom tiden genom en begränsning från januari till oktober under 2013. Sökresultatet blev 5625 träffar och utifrån dessa sorterades sedan ledare ut. I detta urval skedde ytterligare en avgränsning då de ledare som hade med ordet *skol** men mer specifikt behandlade ett annat ämne sorterades bort. Efter dessa utgallringar återstod 99 ledare, varav 55 stycken från Dagens Nyheter och 44 från Aftonbladet.

3.5 Metodologiska konsekvenser utifrån vald insamlings- och bearbetningsmetod

Fördelen med kvalitativ metodologisk utgångspunkt består i att de beskrivningar och teorier som denna typ av forskning genererar är väl förankrade i verkligheten. Datamaterialet och analysen av detsamma har sina rötter i den sociala tillvarons villkor, vilket gör att möjligheten till att gripa teorierna ur luften är små. Kvalitativ forskning är bra när det handlar om att hantera komplexa sociala situationer och kan med sin utformning göra rättvisa åt många nyanser. Vidare finns det inom den kvalitativa forskningen tolerans mot tvetydigheter och motsägelser men också möjligheter till alternativa förklaringar, eftersom den bygger på forskarens, i detta fall uppsatsskrivarens, tolkningsskicklighet (Denscombe 2009).

Denscombe (2009) framhäver att baksidan av den kvalitativa forskningens inriktning på tydliga och förankrade beskrivningar är att generaliserbarheten blir diskutabel. I denna studie är analyserat objekt avgränsat till ledarsidorna i två av Sveriges största och mest lästa tidningar. Tanken är att denna avgränsning ska lyfta fram aspekter som hade varit svårare att finna i en mer övergripande insamling av material. Min studie kan betraktas som en studie av skoldiskursen på just de ledarsidor som analyseras men kanske också som ett mer generellt nedslag i en ständigt pågående diskussion. Förutom den diskutabla generaliserbarheten framhäver Denscombe (2009) dessutom tolkningen, som är nära kopplad till forskarens ”jag”, som problematisk. Detta då det finns en risk att forskningsresultaten med anledning av detta blir en produkt av forskaren. Jag har i denna studie försökt att vara försiktig med ”jagets” inblandning med tanke på den normativitet detta skulle kunna innebära. Diskurserna, som jag genom min analys har funnit, innehåller enligt mitt synsätt både goda och mindre bra idéer men det är min avsikt att inte låta denna typ av ställningstaganden bli synliga i min text. För att göra det egna analyserande subjektet mer genomskinligt är uppsatsens utgångspunkt tydligt utskrivet. Här åskådliggörs studiens analysmetod och de teoretiska ramar som använts i den teoretiska analys som belyser diskursanalysen i ljuset av vald teori. Jag använder mig av studiens valda teori som en lampa som belyser de mönster som framkommer i diskursanalysen men jag har för avsikt att inte låta den begränsa mig utan jag vill också se något annat och kanske rent av förvånas.

Slutligen bör också uppsatsens valda bearbetningsmetod, i form av kritisk diskursanalys, belysas. Winther Jørgensen och Phillips (2000) framhäver att denna form av analys kan

tyckas besitta en tanke om att det går att finna en mer tillförlitlig sanning och att detta är metoden som bör användas. Med anledning av detta kan metoden anses vara elitistisk, vilket bland annat beskrivs av Winther Jørgensen och Phillips (2000). Min avsikt är inte att visa på en bättre sanning utan istället att visa på en tolkning som det blir upp till läsaren att betrakta och i bästa fall reagera på.

4 Resultat och analys

Efter en överblick av insamlat material har ledarsidornas innehåll kategoriserats efter ämnen som de behandlar. De kategorier som var framstående i materialet har tilldelats rubriker som jag hyser förhoppningar om ska leda till att innehållet förtydligas. Nämligen *Skolan som kunskapens högborg* med underkategorin *Kunskap och betyg*, *Lärarens förändrade roll*, *Valfrihet på vinst och förlust* med underkategorin *Friskolornas vara eller inte vara* och slutligen *Sortering och integrering*. De mest framträdande skillnaderna mellan tidningarnas angivna problem, orsaker till problem och föreslagna lösningar sammanfattas jämförande efter aktuell kategori. Efter genomförd diskursanalys presenteras en teoretisk analys där diskursanalysens resultat kopplas till studiens valda teoretiker.

4.1 Skolan som kunskapens högborg

Skolans kunskapsförmedlande roll framhävs i många av studiens analyserade ledare. Skolan framstår i sammanhanget som en verksamhet som inte kan leva upp till detta, vilket är ett problem som skildras främst av Dagens Nyheter men även behandlas av Aftonbladet. ”En svensk A-student 1950 kunde bra mycket mer än de flesta humanistiska doktorander idag” (L64DN). Vidare framställs orsaken till dagens ungdomars ökande ohälsa som en följd av de minskande kunskaperna. ”De saknar det minimum av kunskaper och färdigheter utan vilken en människa överväldigas av osäkerhet [...]” (L64DN). I framställningen av problemet med elevernas bristande kunskaper finns det en stark betoning på baskunskaperna läsning, skrivning och räkning (exempelvis L35DN, L3A). ”Alla skolmisslyckanden är laddade. Ändå står de som gäller matematik främst” (L24DN).

Vidare finns det återkommande inslag om Sveriges kunskapsmässiga konkurrenskraft i internationella mätningar och även här är det läskunnighet och matematik som framhävs. ”Enligt de internationella jämförelser som görs blir svenska elever allt sämre i läskunnighet och matematik” (L3A). Eleverna som *blir* sämre i läskunnighet och matematik ställs här inte till ansvar. Att de blir sämre inom dessa områden framställs som något som bara sker och vikten läggs istället vid effekterna. Att Jan Björklund ses som aktuell aktör, som kan ställas till ansvar för detta, framkommer längre fram i ledaren: ”I en allt mer globaliserad värld behöver Sverige konkurrera med kunskap och utbildad arbetskraft. Krisen i skolan börjar bli akut. Och det är Jan Björklunds fel” (L3A). Utbildningsministern, Jan Björklund, görs här av

Aftonbladet till syndabock för skolans kris. Det är han och hans politik som ses som anledningen till att eleverna blir sämre på matematik och läskunnighet. Det framkommer ur Aftonbladets ledare att skolan har potential att göra Sverige mer konkurrenskraftigt men att denna potential omöjliggörs med anledning av politiken som förs.

Världen har med globaliseringen blivit mindre och konkurrensen mellan länderna ökar. Sverige behöver en skola som utbildar elever som kan hävda sig på en allt större marknad och på detta vis framställs skolan kunna bli en starkare aktör i skapandet av konkurrenskraft. Detta tydliggörs också i följande citat:

Miljöteknik, läkemedelsindustri, biobränsle. Välj vilken framtidsbransch du vill. Sverige behöver naturvetenskap för att kunna konkurrera. Istället blir eleverna i Sverige, detta land byggt av ingenjörer, allt sämre på matematik. [...] Skolan börjar bli ett nationellt trauma, en identitetskris. Vad är vi för slags land, om våra barn får sämre kunskaper än vad vi själva fick? (L76A)

Problemet som synliggörs på tidningarnas ledarsidor är att eleverna inte lär sig rätt saker, det vill säga nyttig kunskap. I sammanhanget framhävs den moderna industrins behov av välutbildad arbetskraft. ”Industrin är high tech och kräver avancerade kunskaper i både engelska och matte” (L71A). Ett annat problem som kan identifieras på Dagens Nyheters ledarsidor är övergången mellan skola och arbetsmarknad och som orsak till detta problem framhålls tanken om att alla elever ska stöpas i akademisk form. En tanke som framställs som ”märklig” (L58DN). Däremot finns det inget som talar emot att skolan ska fungera som tröskel till arbete och därmed kanske vara en tänkbar lösning på samhällets arbetslöshetsproblem. ”Det finns ingen smidig övergång från skola till arbetsmarknad, dagens arbetsplatser ställer krav som dagens gymnasieskolor inte kan motsvara” (L58DN). Här framställs arbetsplatserna som aktörer som ställer krav som inte skolor, mottagarna av kraven, kan leva upp till genom att, som aktörer, förbereda eleverna.

Det framkommer en annan syn på vilken kunskap som är nyttig när både Aftonbladet och Dagens Nyheter med kort tids mellanrum behandlar Kristdemokraternas förslag, att en litteraturkanon ska upprättas i skolan:

Ikväll kommer Kristdemokraternas Göran Hägglund inleda årets politikervecka i Almedalen, antagligen med att upprepa sitt förslag från tidigare i veckan: Svensk skola bör ha en klassikerlista med böcker, filmer pjäser och musik som alla elever ska ha tagit del av innan de lämnar skolan. I tider där friskolor ofta helt struntar i skolbibliotek och man redan som 16-åring kan välja bort allt vad konst, musik, filosofi och språk heter är det alls ingen dum idé. (L54A)

I detta citat finns en tanke om en ökande bildning och kunskaper som inte är desamma som de i övriga ledare mest framträdande, nämligen baskunskaperna språk och matematik. I citaten finns också en inbyggd kritik mot den avreglerade skolans ojämlikhet och friskolorna framställs som aktiva aktörer som gör valet att inte ha något skolbibliotek. Den direkta kritiken mot friskolorna följs upp av: ”Alla förslag som syftar till att på något sätt återupprätta en samlad skola bör tas på allvar idag” (L54A). Graden av bestämdhet är här relativt hög och ledarskribenten är noga med att uttrycka sin åsikt. Aftonbladet ser den avreglerade skolan som en bidragande orsak till problemet med låg kunskapsnivå bland svenska elever och på detta vis framställs också slopandet av den avreglerade skolan som en lösning. Att eleven görs till aktör som kan välja bort vissa ämnen ses här som ett problem. Det går med anledning av detta att i Aftonbladets ledare se en önskan om färre aktörer i skolans värld. Färre aktörer som skulle öka likvärdigheten genom att skolan återigen blir till ett gemensamt projekt. På Dagens Nyheters ledarsida, som behandlar samma ämne, skrivs följande:

Oron inför att de kulturella referensramarna är väl snäva hos det uppväxande släktet (liksom i det redan fullvuxna släktet) är befogad. Det finns också skäl att bekymra sig över den skillnad i förutsättningar som beror på elevernas socioekonomiska bakgrund. Men varken en litteraturkanon eller en klassikerlista kan råda bot på vare sig det ena eller det andra. (L61DN)

Svensklärarna idiotförklaras när de inte själva får avgöra om ”Hemsöborna” eller ”Doktor Glas” bör läsas, om eleverna ska se ”Såsom i en spegel” eller ”A clockwork orange”. *Det finns ingen möjlighet* att skapa ett urval som både hinner betas av och kan motiveras utifrån kvalitet och relevans. (L61DN, min kursivering)

Skribenten medger att frånvaron av gemensamma referensramar är ett problem men anser inte att sådana listor har i skolan att göra. Vidare framhävs också den syn på läraren, vilken framkommer ur förslaget, som skribenten tolkar som att läraren inte anses kunna göra de val som är bäst för sina elever. Läraren ges här rollen som en aktiv aktör som kan bidra till elevernas kunskapsutveckling. Det är återkommande på Dagens Nyheters ledarsidor att läraren görs till aktör i elevernas kunskapsutveckling, exempelvis när det framhävs att det är de dagliga mötena mellan lärare och elev som avgör studieresultaten (L35DN). Vilken roll läraren ska ha i dessa möten framkommer dock inte. Också på Aftonbladets ledarsidor förekommer det, om än mer sparsamt än i Dagens Nyheter, att läraren görs till aktör i elevernas kunskapsutveckling: ”Ska elevernas resultat förbättras *måste* lärarnas tid användas för lektioner, inte till att fylla i listor och upprätta rapporter” (L5A, min kursivering).

I ovanstående citat finns en klar bestämdhet i det skrivna, som synliggörs genom mina kursiveringar. Som en motpol till denna bestämdhet återfinns ett citat som visar på förflyttning av perspektiv men kanske också tendenser till ett mindre instämmande. ”Katederundervisning är inte längre främst ett skällsord utan något som utbildningsministern framhåller som ett ideal” (L68DN). Här framställs en möjlig lösning på problemet med sjunkande kunskapsnivå men samtidigt finns det en försiktighet i uttalandet. Skribentens åsikt framkommer inte explicit men kanske går det i citatet att finna en annan implicit ståndpunkt än utbildningsministerns då skribenten tydligt anger uttalandets avsändare och gör honom till en aktiv aktör. Däremot kan bakgrunden, att Dagens Nyheter återkommande framhäver skolans kunskapsförmedlande roll, avgöra sammanhanget och visa på en positiv syn på katederundervisning. En form av undervisning som gör läraren till aktiv aktör i förmedlingen av nyttig kunskap. Slutligen kan konstateras att medan Aftonbladet återkommande framhäver den avreglerade skolan och rådande politik som orsaker till skolans problem pekar Dagens Nyheter upprepade gånger på reformtakten som orsak till desamma. ”Reformtempot har varit för högt. Nu behövs arbetsro” (L58DN).

4.1.1 Kunskap och betyg

I diskursen kring bedömning är det betygen som spelar en framträdande roll. Betygen är ständigt återkommande på båda tidningarnas ledarsidor men framförallt har Dagens Nyheter på sina ledarsidor gjort många inlägg i denna fortgående debatt. Ledarsidornas främsta fokus vad gällande betyg är dess sorterande funktion (exempelvis L83DN, L73A), vilket av både Aftonbladet och Dagens Nyheter framställs som ett problem. Dagens Nyheter framhäver också problemen med kunskapskraven: ”Betygssystemets så kallade kunskapskrav utgör inte det ankare som skolbyråkrater och politiker låtsas att de är” (L99DN). Samtidigt framhävs också betygen som bidrag till tydlighet som omdömen aldrig kan ge: ”Att sammanfatta allt i en enda siffra innebär en förenkling. Men det man vinner är tydlighet” (L15DN). ”Skriftliga omdömen i årskurs 6-9, där det ges betyg, behövs inte. Även i tidigare årskurser borde systemet ses över. Lärarnas administrativa börda måste minska och informationen göras lättare att tolka för elever och föräldrar” (L9DN). På detta vis framhävs användningen av betyg som lösningen på många av skolans problem, nämligen lärarnas arbetsbörda och otydligheten i elevernas kunskapsnivå.

Ett annat problem som kan identifieras är rättsäkerheten i betygsättningen. Det finns en önskan om att de nationella proven anonymiseras och ”uppgiften att *rätta* flyttas till lärare som inte känner eleverna. En annan möjlig slutsats är att uppgifter som ger stort utrymme för *subjektiv bedömning* borde tas bort från nationella prov” (L83DN, min kursivering). En anonymisering anges därmed som lösningen på problemet med bristande rättssäkerhet. ”Vi vill väl inte att betygsättning som kan bli avgörande för elevernas framtid ska avgöras av slumpen?” (L83DN). I användningen av ordet *rätta* och motståndet till *subjektiv bedömning* tydliggörs en syn på kunskapen som mätbar och enkel att klassificera som rätt eller fel. På detta vis kan *rättning* ställas mot *bedömning* som i aktuell ledare inte anses vara tillräckligt rättssäkert. Att bedömning skulle vara en del av lärarens profession framkommer inte ur ledaren. Den mätbara kunskapen är något som längre fram i samma ledare diskuteras. ”Ännu viktigare är att inte styra bedömningen - och undervisningen - mot det enkelt mätbara” (L83DN). Jag kan i detta finna en krock mellan olika diskurser eller vad som sägs mer explicit och det mer fördolda som framkommer ur texten. En annan tendens, och kunskapssyn, kan identifieras i Aftonbladet då ledarskribenten med bestämdhet framhåller att det inte hade varit hållbart att ge eleverna rätten att överklaga sina betyg. Detta då det hade krävts ännu mer dokumentation och ”Dessutom skulle betygen förstås bli ännu mer beroende av skriftliga prov. Det är *verkligen inte* säkert att det är vad svensk skola behöver” (L73A, min kursivering). Här framkommer, med bestämdhet, en annan kunskapssyn än den som förespråkar det enkelt mätbara.

Kopplingen mellan undervisning, de nationella proven och betyg är ett annat problem som skrivs fram på Dagens Nyheters ledarsidor. När betygen på de nationella proven blir styrande påverkas också undervisningen under läsåret då den måste anpassas efter vad som testas här. Elevernas betyg blir inte bara viktiga för dem själva utan också för skolan och dess ledning, som med dessa som grund tävlar med andra skolor om kommande elever.

Eftersom skolor, lärare och elever har ett gemensamt intresse av goda resultat på de nationella proven blir dessa ofrånkomligen starkt styrande. Alla sneglar på dem, och ju mer provresultaten betyder för betygen och skolvalet desto mer kommer undervisningen att påverkas av vad som tas upp på de nationella proven. (L83DN)

Problemet som här kan identifieras är att de nationella proven påverkar undervisningens innehåll, vilket kan leda till att utbildningen förlorar i bredd och djup. Det gemensamma intresset för goda resultat anges här som orsaken till detta problem (L83DN). ”Ett rykte om

snäll betygssättning fungerar tyvärr mer som reklam” (L11DN). Detta framställs också i en annan ledare som i sitt inlägg i debatten mer specifikt riktar sin kritik mot friskolorna: ”Fri konkurrens kanske inte förbättrar resultaten, men det höjer i alla fall betygen” (L52A). I detta citat finns en uppgivenhet, över att betyg inte avspeglar resultaten, att finna.

4.1.2 Sammanfattande jämförelse

I ledarsidornas diskurser om kunskap framkommer vissa tydliga skillnader mellan tidningarna. Dagens Nyheters ledare lägger stor vikt vid skolans kunskapsförmedlande roll, sjunkande kunskapsnivå, övergången mellan skola och arbetsmarknad och bristande rättssäkerhet i betygssättningen. Betyg är något som det på Dagens Nyheters ledarsidor sätts stor tilltro till, då denna form av omdömen kan bidra till tydlighet i elevernas kunskapsnivå som därmed kan höjas. I aktuell tidning framställs ett högt reformtempo som orsak till skolans problem. Aftonbladet å andra sidan framhäver framförallt den avreglerade skolan som orsak till bristande kunskapsnivå och framhäver ett slopande av densamma som tänkbar lösning.

4.2 Lärarens förändrade roll

Att lärarperspektivet behöver vara en av politikens nyckelfrågor påpekas återkommande i Dagens Nyheters ledare, som menar att politikerna inte kan använda skolan som slagträ utan ”Vad som krävs är däremot insikterna om lärarnas nyckelroll lyfts fram och görs till en gemensam, överordnad skolpolitisk kompass” (L68DN). I detta citat knyts avsändaren med tydlighet till innehållet då det är skribentens åsikter och krav som förs fram.

Bland ledarna som behandlar läraryrket finns vissa återkommande drag att finna. Bland annat finns upprepade resonemang kring lärarnas viktiga men bristande framtidstro (exempelvis L37DN, L68DN), men också lärares arbetsbörda och ökande byråkratisering är framträdande (exempelvis L20A, L5A, L4DN, L35DN, L12DN). ”Själva striden och förändringskarusellen i dess spår har underminerat skolan som institution. Den *har berövats* den självklara auktoritet som den en gång hade. Och lärarkåren har förlorat både självförtroende och framtidstro” (L68DN, min kursivering). I satsen används passiv form och agenten utelämnas. Skolan har berövats auktoriteten, men av vem? Kanske finns svaret i följande citat: ”Den svenska skolan *har sannolikt skadats* mer av ryckigheten, det ständiga missnöjet och alla de motsägelsefulla beskederna om vad som måste göras än av någon enskild förändring” (L65DN, min

kursivering). I detta citat framkommer med viss försiktighet en orsak till bristande auktoritet, nämligen då de många beskederna, förändringarna och missnöjet framställs. Återigen lägger Dagens Nyheter skulden på det höga reformtempot.

Även lärarlegitimationen har en framträdande position bland ledarsidorna och perspektivet som framkommer består främst av risken att bra lärare slutar arbeta som just lärare. ”Så slösar Sverige bort talangfulla och kompetenta lärare, som hellre söker sig till ett annat yrke än uppfyller kriterier i en byråkratisk mall” (L28DN). ”Utbildningsminister Jan Björklund måste känna sig stolt över att *kasta ut* erfarna lärare från skolan, utan individuell prövning, samtidigt som han ersätter dem med 0,1-studenter med ’formell behörighet’” (L28DN, min kursivering). I detta citat görs Björklund till aktivt handlande aktör som kastar ut erfarna lärare. ”Risken är nu att erfarna och skickliga lärare väljer att lämna yrket” (L34DN). De handlande aktörerna i detta citat är lärarna som aktivt väljer att lämna yrket. En annan tänkbar diskurs skulle här kunna vara att lärarlegitimationen ses som en möjlighet att öka antalet behöriga lärare. Detta perspektiv återfinns dock i enbart en ledare:

Det goda som till sist kan komma ut av den är att risken minskar för att eleverna ska undervisas av lärare som inte har någon relevant utbildning. Men något effektivt redskap för att förbättra undervisningen kommer reformen aldrig att bli. (L69DN)

Direkt efter det att lärarlegitimationen framställts som en väg till att nå ökat antal behöriga lärare kastas meningen av detta omkull. Med bestämdhet hävdar skribenten att det enda lärarlegitimationen kan fungera som är en formell kvalitetsstämpel, som egentligen inte säger så mycket. I citatet återfinns dessutom en dold kritik mot lärarutbildningen. Detta då utbildningen inte framställs som en garant för kvalitet och bättre undervisning.

Rekryteringen till lärarhögskolorna framstår som alarmerande då hindren för intagning i stort sett tagits bort (exempelvis L28DN, L53A). ”Konkurrensen om platserna är minimal och *de bästa eleverna från gymnasiet* söker sig någon annanstans. Lärarprogrammet, som förr i tiden var eftertraktat, har förvandlats till ett glest klassrum med svängdörrar” (L28DN, min kursivering). Vad som kan ses som intressant i detta citat är användningen av *de bästa*. Vilka ses som de bästa eleverna från gymnasiet? I citatet återfinns en syn på de bästa som de med bäst betyg och betygen anses kunna visa på vilka som är bäst lämpade att utbilda sig till lärare. Återigen visar Dagens Nyheter på en stark tilltro till betygen, som tydliga och vägvisande.

Att lärarnas dokumentation blir viktig i kampen om eleverna framställs av Aftonbladet som ett problem. ”En del av lärarnas växande pappersarbete kan *oväntat nog* bero på att skolan är mindre centralstyrd” (L5A, min kursivering). Detta kommenteras på följande vis:

Eftersom kravet på nationella politiker och myndigheter är att alla barn ska ha rätt till likvärdig utbildning innebär både kommunaliseringen och friskolorna att behovet att kontrollera bara växer. Och när utbildningskvalitet dessutom ska användas som medel i kampen om skolpengen blir dokumentationen en resurs i konkurrensen. (L5A)

Som orsak till problemet med lärarnas ökande dokumentation framställs rådande konkurrens, som påverkar lärarnas arbete och leder till minskande självständighet i lärarkåren. Denna insikt om en förändrad lärarroll syns också i följande citat om lärarna:

Deras mandat har beskurits ytterligare. *De tvingas* fylla i skriftliga omdömen, administrera mera och har fått sin arbetstid hårdare reglerad. Samtidigt uppmuntras föräldrar att ställa krav och ifrågasätta, vilket alla som besökt ett föräldramöte vet följderna av. Skolan tvingas allt oftare ”stå till svars” och ”leverera besked”, som om föräldern var en betalande kund med rätt att bli nöjd. (L28DN, min kursivering)

Att lärarna tvingas till ökad dokumentation framställs som en handling utan utskrivna agent, det vill säga det finns ingen som med tydlighet ställs till ansvar för denna förändring. Samtidigt kan sägas att hänvisningarna till skriftliga omdömen, administration och reglerad arbetstid visar på att ansvaret kan läggas hos de med bestämmanderätt över skolan och dess lärare.

Dagens Nyheter gör, som tidigare nämnts, läraren till aktör i frågan om skolan och elevernas kunskapsutveckling. Lärarnas roll och deras betydelse för skolan är tydligt framskrivna. ”Så länge staten och kommunerna tillsammans får lärare att känna sig allt mer fjättrade och allt mindre fria att själva påverka hur tiden bäst kan användas för eleverna kommer risken för reformfiasko att förbli mycket stor” (L35DN). Här framställs reformerna som orsak till många av skolans problem och staten och kommunerna skrivs ut som de aktörer som påverkar att lärarnas frihet minskar. Dagens Nyheter är den tidning, av studiens två analyserade, som har flest ledare om läraryrket, detta i likhet med ledarna som behandlar betyg. Förvisso är det så att Dagens Nyheter står för majoriteten, 55 stycken, av studiens 99 ledare men trots detta går det att peka på tidningens förekomst bland ledarna som behandlar läraryrket. Av de 15 ledare jag sorterat ut som framförallt handlar om läraryrket står Dagens Nyheter för 13. Till dessa tillkommer de ledare som framförallt handlar om andra delar av skolan men som berör läraryrket, här bidrar Aftonbladet med lika många ledare som Dagens Nyheter.

4.2.1 Sammanfattande jämförelse

Av studiens analyserade tidningar är det främst Dagens Nyheter som på sina ledarsidor har behandlat lärarens roll. Båda tidningarna poängterar problemet med lärarnas ökande arbetsbörda och bristande auktoritet men framställer olika orsaker till detsamma. Medan Dagens Nyheter återigen lägger skulden på reformtempot återkommer Aftonbladet med sin kritik mot den avreglerade skolan som de, som en följd av rådande konkurrens, anser leder till en försämrade arbetssituation för lärarna. Dagens Nyheter ledare framhäver ökad användning av betyg som lösningen på många av skolans problem, exempelvis lärares växande arbetsbörda orsakad av stora krav på dokumentation.

4.3 Valfrihet på vinst och förlust

Flertalet av studiens analyserade ledare om skolan behandlar valfriheten och dess följder. De olika tidningarna har olika perspektiv och ingångar och skillnaden dem emellan blir i denna fråga extra tydlig. Friskolorna är frekvent återkommande i debatten och har för tydlighetens skull tilldelats en egen rubrik nedan.

På ledarsidorna som behandlar valfriheten genom det fria skolvalet framhålls likvärdigheten som bristfällig och på detta vis tydliggör Aftonbladet ett samband mellan valfrihet och bristande likvärdighet:

Jan Björklunds satsning på eliten har alltså fått effekt. Några få elever får idag en utmärkt utbildning medan andra knappt lär sig räkna. Skillnaden mellan bra och dåliga skolor ökar. Vi kan mycket väl kalla det klasskillnader, för skolorna blir mer och mer segregerade. Det finns starka band mellan elevernas socioekonomiska bakgrund, deras skolresultat och vilka skolor de väljer. Barn med högutbildade föräldrar lyckas bättre i skolan. Dessa studiemotiverade barn *söker sig* sedan till andra motiverade barn och *väljer bort* skolor med dåligt rykte. Kvar står de elever som aldrig valde skola. De som hade för dåliga betyg eller föräldrar som inte förstod eller bara inte brydde sig. Det är de eleverna som får gå i den skola de duktiga eleverna valde bort. (L36A, min kursivering)

Här syns Aftonbladets socialdemokratiska partitillhörighet då klasskillnader och dess betydelse framhävs. Återigen går det att peka på Aftonbladets önskan om ett fåtal aktörer, som aktualiserades under rubriken *4.1 Skolan som kunskapens högborg*. Detta då barnens möjlighet att välja skola och söka sig till andra motiverade barn framhävs som en orsak till problemet med bristande likvärdighet. Partitillhörigheten blir också tydlig i frågan om en avreglerad skola. Skolan beskrivs som en verksamhet som är inne i en ond cirkel:

Hur kommer man åt den på det avreglerade kaos som blivit svensk skola? Vad som har försvunnit är den sammanhållande tanken. Skolan som en av de viktigaste byggklossarna i samhället. Här ligger det stora problemet som gör att de andra blir så svåra att komma åt. Friskolelobbyister och riskkapitalister klagat på att misstron mot dem växer. Men det är inte bara i Sverige. Idén om det oproblematiske i att ge marknaden fritt spelrum kritiserats allt mer. (L53A)

Skolan framställs här inte bara som kaos utan som ”avreglerad kaos” och på detta vis framhävs avregleringen som bidragande orsak till skolans problem. ”Orsaken till Farsta gymnasiums förfall är inte brist på pengar, eller att lärarna blivit sämre. Skälet är en ond segregationsspiral orsakad av det fria skolvalet” (L97A). ”Det är det fria skolvalet som orsakar orättvisorna” (L36A). Det fria skolvalet framhävs på detta vis återkommande som en orsak till skolans problem, så också i följande citat som diskuterar låg lärartäthet:

Detta sker samtidigt med en allt större segregation på grund av det fria skolvalet och att resurser numera tas ur skolan till privata vinster i skolkoncernerna. Ser man på förskolan eller fritids är utvecklingen problematisk. Grupperna är stora, personalen går allt mer på knäna, extraresurser saknas ofta för att ge stöd och hjälp. [...] Kränkningar i skolan handlar om mer än bara resurser, men de speglar en helhet som inte längre fungerar. [...] Elever, och lärare, betalar det verkliga priset för att vi inte lägger tillräckligt med pengar på skolan. (L96A)

Här uppges orsaken till problemen i skolan vara att *vi* inte lägger tillräckligt med pengar på skolan. Detta *vi* kan tolkas som landets medborgare och skattebetalare och med anledning av detta kan höjda skatter eller annorlunda fördelade skatteintäkter ses som presenterad lösning på, i ledaren definierade, problem som anses orsakas av det fria skolvalet. Lösningen är inte tydligt framskriven utan finns underliggande i texten som använder sig av *vi* som motsats till *de andra* som i detta fall skulle kunna vara friskolornas huvudmän. I användningen av *vi* skyntar också önskan om en gemensam skola för alla.

Dagens Nyheter för på sina ledarsidor fram helt andra perspektiv då det här återfinns ett bemötande mot kampen mot privata inslag i välfärden:

För det första glömmet de, alternativt ignorerar, alla brister som fanns på monopolens tid. Vårdköer, okänsligt bemötande, tvånget att gå kvar på en skola där man blev misshandlad på rasterna - med andra ord orsakerna till att längtan efter privata alternativ en gång uppstod. (L57DN)

Missnöjet över hur privatiseringarna har gått till finns att skönja men samtidigt kan en positiv inställning till privata alternativ observeras. ”Men motmedlet är tydligare och skarpare regler, inte att sätta upp en röd stoppskylt för allt vad privata alternativ betyder” (L57DN). Detta syns också i följande citat: ”Och framtiden tillhör den politiker som hittar den vettiga

kompromissen: ja till valfrihet, nej till girighet” (L38DN). Här ges politiken rollen som handlande aktör som kan lösa skolans problem med vinstdrivande skolor som inte löser sina utbildningsuppdrag.

4.3.1 Friskolornas vara eller inte vara

Som en följd av de olika tidningarnas syn på valfrihet är också perspektiven i behandlingen av friskolor skiftande. Antalet ledare som behandlar friskolorna är jämnt fördelat mellan tidningarna men de intar olika perspektiv och innehållet skiljer sig med anledning av detta åt. Ett generellt drag är att Dagens Nyheter poängterar det ansvar som den som vill bedriva en skola innehar. ”Ett mer långsiktigt ansvar måste ligga på den som vill driva skola” (L67DN). ”På den som utlovar skolutbildning måste det ställas särskilda krav” (L23DN). Dagens Nyheter ledarsidor innehåller kritik mot de friskolor som misslyckats men poängterar också att misslyckandet inte enbart beror på att det är friskolor:

Nej, övergivandets pedagogik utmärker inte enbart friskolor. Idag finns *säkert* Kunskapsskolor som fungerar väl och kommunala skolor som låter eleverna ägna sig åt eviga projektarbeten. Med bra ledning och skickliga lärare spelar det mindre roll vad skolan kallas. (L49DN, min kursivering)

Med viss försiktighet påpekar skribenten att det inte bara är friskolorna som har pedagogiska problem utan det har också kommunala skolor. ”Lika lite som skolor blir bra bara för att de drivs i privat regi, lika lite blir de dåliga” (L23DN). ”Både privat och offentlig drift har sina svagheter” (L23DN). Vidare tar flertalet ledare i Dagens Nyheter upp problemen som finns med ett generellt vinstförbud inom välfärdssektor, detta då det hade lett till stopp för mycket av förnyelsen inom offentligt finansierad verksamhet (L23DN, L6DN).

Aftonbladets ställning i frågan skiljer sig markant från ovanstående. Aftonbladet bemöter Dagens Nyheter syn på det privatas förnyelsekraft med att ”Bilderna av friskolorna som småskaliga, lyhörda och nyskapande har blivit allt svårare att förena med verkligheten” (L51A). Det finns på Aftonbladets ledarsidor om friskolorna en annan brännpunkt, nämligen risker och bristande likvärdighet:

Under snart två årtionden har idén om en gemensam, likvärdig och rättvis skola för alla barn fått förfalla. I skolkorridorerna har det märkts. Skolresultaten har sjunkit, tolv procent av eleverna lämnar grundskolan utan fullständiga betyg. Skolsegregationen ökar. (L45A)

Den svenska skolan håller på att försämras med rasande fart. Allt färre går ur grundskolan med behörighet att börja gymnasiet och eleverna lär sig för varje dag mindre jämför med elever i andra länder. Under hejarop från regeringen har skolan istället blivit lycksökarnas marknad. (L93A)

I ovanstående citat framstår den avreglerade skolan som en orsak till sjunkande skolresultat. Inledande stycke i det första av ovanstående citat återkommer tre månader senare i en ny ledare, som med ökande tydlighet lägger skulden på friskolorna: ”Under snart två årtionden har idén om en gemensam, likvärdig och rättvis skola fått förfalla. Friskolor ägda av riskkapitalbolag har lett den utvecklingen” (L75A). Orsaken till problemet, att skolan inte är gemensam, likvärdig och rättvis men också de sjunkande resultaten, framställs härmed vara den reform som gjorde det möjligt för fler alternativ att etablera sig på skolmarknaden.

Återkommande i Aftonbladets ledare om friskolorna är också riskkapitalbolag och skatteparadis: ”John Bauerkoncernens haveri visar vad som händer när skolor blir spekulationsobjekt. Så länge vinsterna rullade in stod riskkapitalister i kö, när det blev problem valde de att ta pengarna och ge sig av” (L51A). Här ges riskkapitalisterna rollen som handlande aktörer samtidigt som de dessutom framställs som dåliga för skolan. ”Vi har hört alldeles för många skräckhistorier om friskolor som gått i konkurs mitt i terminen, vanvård och hur välfärdskapitalister plockar ut vinstmiljarder i skatteparadis” (L62A). ”Företagare och arbetsgivare vill nog också att den skatt de betalar för vård, skola och omsorg ska ge just det. Inte bli stora vinster som skeppas iväg till skatteparadis” (L32A). I det sista citatet finns en viss försiktighet i och med användningen av *nog* men samtidigt är skribentens ståndpunkt tydlig, vilket framkommer i användningen av begreppet *skatteparadis* som förmodligen inte skulle använts i en mer nyanserad text.

Även konkurrensen är något som Aftonbladet berör på sina ledarsidor om friskolorna. ”Nya elever betyder nya friska skolpengar. Skolfesten kan rulla vidare” (L94A). Skolpengen är också ämne för diskussion när friskolornas jakt efter lönsamma elever berörs:

Varje elev tar med sig en skolpeng. Eftersom *friskolorna strävar efter vinst* på varje elev vill de helst ha de som är lönsamma. Duktiga flickan som kräver mindre lärartid. Som inte stör sina kamrater, som inte stökar ner men som gör reklam för skolan med sina höga betyg. Hon som betalar sig bättre än den stökiga killen som har problem med språket eller någon diagnos som till exempel adhd. (L98A, min kursivering)

Som innehavare av ansvaret för en sorterande skolmarknad framhävs här de vinststrävande friskolorna. Utifrån ovanstående citat når skribenten fram till följande: ”Vi har fått en

skolmarknad där vissa barn är oönskade” (L98A). I detta citat framkommer inte vad som har lett till denna skolmarknad men med användningen av *marknad* och ledarens övriga behandling av friskolorna finns inbyggd kritik mot den avreglerade skolan.

4.3.2 Sammanfattande jämförelse

Skillnaderna mellan de olika tidningarna blir i denna fråga extra tydlig. Aftonbladet anser att valfriheten leder till bristande likvärdighet och på detta vis framhävs den avreglerade skolan som bidragande orsak till skolans problem. Som lösning på problemen presenteras höjda skatter eller annorlunda fördelade skatteintäkter. Dagens Nyheter intar en mer försvarande position och framhäver att det måste få finnas alternativ men samtidigt är det viktigt att det ställs krav på den som driver en skola. Medan Dagens Nyheter ser ökande förnyelsekraft som ett resultat av valfriheten visar Aftonbladets ledarsidor på den sorterande funktion en sådan avreglerad skola kan få.

4.4 Sortering och integrering

Ett kategoriseringstema som framkommer i läsningen av ledarsidorna är spänningsfältet mellan skolan som åtskiljande och sorterande och skolan som integrerande och skillnadsutjämnande. I denna debatt är rutavdrag för läxläsning, ökande klassklyftor och samhällelig exkludering, som en följd av detta, framträdande.

De flesta av studiens kategoriseringsteman behandlas på båda tidningarnas ledarsidor och det går att se olika tendenser och skilda perspektiv men också likheter och överensstämmighet. I de ledare som berör rutavdrag för läxläsning är det skillnaderna som är tydliga. Detta då Aftonbladet endast visar på nackdelar och negativa följder medan Dagens Nyheter också pekar på fördelarna med subventionerad läxhjälp:

Den goda nyheten är att elever och föräldrar bryr sig om och satsar på utbildning. Att köpa hjälp med läxläsning är för föräldrar ett sätt att visa att skolarbetet är viktigt. I de familjer där tjuv hemuppgifter blivit en konfliktkälla kan någon som kommer utifrån lösa upp knutar och ge en nystart. (L79DN)

I detta citat ligger fokus på familjen med barn som får hjälp med sin läxläsning. I följande citat är perspektivet större och samtidigt visar Dagens Nyheters skribent på en viss försiktighet i sitt uttalande:

De argaste kritikerna från vänster har framställt läxrut som ett brott mot en helig princip och ett farväl till idealet om en skola för alla. Överord naturligtvis. Däremot är det ett faktum att regeringen genom att lansera läxrut som en liten skatteteknisk precisering blottat sig för kritik. Den framstår som naiv. Eller än värre, som oberörd av farhågorna att reformen ska vidga de klyftor som redan finns mellan elever som har engagerade och resursstarka föräldrar och dem som inte har det. Politiker som tror att läxhjälp är viktig för studieresultaten kan inte nöja sig med att ge subventioner åt de föräldrar som har råd. De måste också ha ett svar på hur de elever som har störst behov av sådant stöd ska kunna få det. (L79DN)

I ovanstående citat sätter skribenten in den subventionerade läxhjälpen i ett större sammanhang och detta samtidigt som det riktas kritik mot vänstern för att de gör för stor sak av en specifik fråga. Dock finns det i citatet tendenser till medhåll då läxhjälpens sorterande funktion ifrågasätts. Det är denna sorterande funktion som är framträdande i Aftonbladets behandling av subventionerad läxhjälp. I följande citat synliggörs en negativ syn på subventionerad läxhjälp, som anses leda till ökande klyftor i samhället. ”För ett år sedan presenterade finansdepartementet förslaget. En rak subvention till bemedlade föräldrar och läxläsningföretag, betald av oss alla” (L87A). ”Kritiken mot reformen har varit stenhård. Kanske för att den strider mot en allmän rättvis princip” (L87A). ”*Fattiga barn döms till ett liv i ofrihet medan medelklassens ungar får subventionerad läxläsning*” (L8A, min kursivering). I satsen används passiv form och agenten utelämnas, med andra ord tydliggörs det inte av vem som barnen döms till ett liv i ofrihet och därmed inte heller vem som har ansvar för problemet. Svaret på denna fråga går däremot att finna i stycket ovanför ovanstående citat. ”I sex och ett halvt år har Jan Björklund varit skolminister. Det finns inget annat sätt att beskriva resultatet av hans politik än en katastrof” (L8A). En politik som i ledaren framställs som orsaken till att resultaten sjunkit, kunskaperna blir ojämnt fördelade och att allt färre vill blir lärare samtidigt som de som redan är det får sämre villkor (L8A).

Skolans integrerande funktion framhävs återkommande på Dagens Nyheters ledarsidor och återigen synliggörs en distinktion mellan tidningens fokus på integrering i motsats till Aftonbladets fokus på sortering. ”Om det är någonstans där livschanser kan utjämnas och orättvisor begränsas, så är det i den öppna och allmänna skolan” (L47DN). ”Skolan har en viktig roll för att utjämna de skillnader vi föds till” (L33DN). Detta är dock en tradition som båda tidningarnas ledarsidor poängterar att skolan har misslyckats med att leva upp till, detta

då de anser dagens skola vara sorterande. En ledare fokuserar på Stockholms skolor och det poängteras här att: ”En skola där bara 30 procent av eleverna klarar godkänt i alla ämnen skapar fler förlorare i livet än klassöverskridande livschanser” (L47DN). Aftonbladet uttrycker med tydlighet att de, som det formuleras på ledarsidorna, vill värna de sista delarna av den svenska skolan. ”Det finns inga resurser, *barn ställs mot barn* och det är alltid de svagaste eleverna som drabbas hårdast” (L77A, min kursivering). Handlingen framställs här i passiv sats och återigen utelämnas agenten. I följande citat anges *vi* som ansvariga för sorteringen av barn: ”Det är inte bara skolresultaten som sjunker. Föräldrars utbildningsbakgrund blir allt mer styrande för hur mycket barnen lär sig. *Vi skapar* ett samhälle som sorterar barn, istället för att utjämna livschanser” (L76A, min kursivering). ”Vi vet ju vad ökande skillnader i skolan leder till: barn som aldrig får chansen, som fastnar i växten, som förvisas till samhällets marginal” (L29A). Användningen av ett återkommande *vi* är intressant då ansvaret för skolans problem läggs på medborgarna som framställs skapa samhället genom de val som görs gällande skolan.

Majoriteten av ledarsidorna, som behandlar skolans sorterande och integrerande funktion, pekar på att skolan mer och mer har blivit en sorterande institution. På detta vis ges skolan skulden för samhällets problem, men samtidigt kan det dessutom läsas ut ur citaten att skolan förutom detta också ses som drabbad av samhällets utveckling och problem som följt med densamma. I ovanstående citat görs skolan till både handlande aktör och objekt som påverkas av samhällsförändringen. Ett tydligt exempel på när perspektiven särskiljs är när Kristdemokraternas förslag om klassikerlista diskuteras: ”Hägglund väljer - i stället för att tala om ett Sverige där klassklyftorna ökar och där barn inte läser är en avspegling av det samhället - att placera problemen i skolan” (L60A). Här poängteras att skolan kan ses som berört objekt, istället för att ses som en illa handlande aktör. I följande citat läggs skulden på politikerna:

De senaste tjugo åren har vi sett en utveckling där kanske den viktigaste jämlikhetspusselbiten, den sammanhållna skolan, *har slagits sönder*. Folk frågar hur socialdemokratin kunde låta det ske. Varför var man så naiv i sin marknadstro? (L53A, min kursivering)

Splittringen av den sammanhållna skolan framhålls här som orsak till problemet med en ojämlig och sorterande skola. Återigen utelämnas den aktiva aktör som har slagit sönder den sammanhållna skolan men samtidigt framställs socialdemokratin som svag av den anledningen att den inte kunnat förhindra detta.

4.4.1 Sammanfattande jämförelse

Medan Dagens Nyheter på sina ledarsidor fokuserar på den integrerande funktion som skolan kan ha fokuserar Aftonbladet på den sorterande funktion som skolan idag har. Dagens Nyheter menar att den svenska skolan behöver bli mer öppen och allmän och det är upp till politikerna att leda denna utveckling för att skolan ska bli mer integrerande. Aftonbladet anger återigen den avreglerade skolan som orsak till problemet och därmed kan även en angiven lösning identifieras.

4.5. Teoretisk analys

Den svenska skolan framställs återkommande som en skola i kris på Aftonbladets och Dagens Nyheter's ledarsidor. Skolan framställs som en verksamhet som dras med ett flertal problem, vilka har kunnat identifieras genom diskursanalys. Nedan ställs detta resultat mot studiens valda teori och på detta vis kopplas diskursanalysen till social teori när skolan sätts in i ett samhälleligt sammanhang.

4.5.1 Kunskap i fokus

I studiens valda teori, som behandlar skolan i ett postmodernt samhälle, har kunskapen en framskjuten placering. Hargreaves använder sig till och med av benämningen kunskapssamhälle för att beteckna samhället vi lever i. Både Dagens Nyheter och Aftonbladet skildrar genom sina ledarsidor en skola som inte kan leva upp till de krav som finns på skolan som kunskapsförmedlare. Skolan ses i ledarna som en institution full av kunskap som ska förmedlas till eleverna. Men skolan har inte längre monopol på kunskapen då det överallt i samhället produceras och används kunskap, vilket är en verklighet som framförallt beskrivs av Liedman och Hargreaves som menar att skolan istället behöver spela rollen som bärare av sociala och kulturella värden. Detta är inte den typ av skola som framställs på tidningarnas ledarsidor då bristerna i skolans kunskapsförmedlande funktion framställs som en viktig orsak till skolans kris. Hur kunskap definieras synliggörs genom ledarsidornas fokus på baskunskaper. Det finns på ledarsidorna en respekt för dessa kunskaper, som ska utgöra skolans ryggrad och bidra till ökande konkurrens på en allt större marknad. Studiens analyserade diskurser har visat på en vilja att utveckla samhället. Men vilket samhälle är det som skolan ska bidra till att utveckla? Vad som främst fokuseras i ledarna är inte utvecklingen av ett mer demokratiskt samhälle utan istället ett mer konkurrenskraftigt samhälle och med

detta följer synen på skolan som förmedlare av nyttiga kunskaper som kan leda till just detta. Vad som poängteras i ledarna om kunskap är inte att det är viktigt att lära sig att lära, med hänvisning till att samhället och kunskapen är föränderlig, utan istället återfinns en syn på kunskapen som beständig och viktig för internationell position. Med anledning av detta finns stark betoning på ämneskunskaper och inte den form av kunskaper som Bauman, med sin teori om kunskapernas obeständighet, framhäver. Vad som bör poängteras är att den kunskapssyn som återkommande blir synlig i tidningarna i många hänseenden, och framförallt i Dagens Nyheters ledare, går stick i stäv mot de nya läroplanerna som betonar analys och egna slutsatser. Kanske kan det vara så att skolan har förändrats men att bilden av skolan inte har genomgått samma förändring.

I likhet med Liedmans och Hargreaves resonemang finns det i kunskapsdiskurserna stark betoning på baskunskaperna läsning, skrivning och räkning, vilket kan ha sin grund i att detta är kunskaper som mäts och jämförs internationellt. Dessutom kopplas återkommande behovet av kunskaper till arbetsmarknaden och dessutom synliggörs nyttotänkandet, som behandlas av Liedman. I diskussionen om behovet av kunskap förekommer industrin som exempel på plats där framförallt kunskap i engelska och matematik är nödvändig. Sveriges kunskapsmässiga konkurrenskraft behandlas i diskursen kring kunskaper och den typ av kunskaper som är framträdande i denna diskurs är återigen läskunnighet och matematik. Ett ökande behov av kunskap och konkurrenskraft uttrycks i ledarna vara en följd av globaliseringen och i denna diskurs synliggörs rådande utbildningsfundamentalism, som behandlas av Alvesson (2011). Detta då skola och utbildning ses som lösningen på rådande problematik, som har följt med att marknaden har blivit större och att konkurrensen har ökat. För att Sverige ska kunna hävda sin plats på denna marknad krävs en satsning på elevernas kunskapsutveckling och skolan anses här vara en viktig aktör i skapandet av denna konkurrenskraft, som kan stärka Sveriges position internationellt. En position som ska förbättras genom att eleverna tillägnar sig rätt, och därmed nyttig, kunskap.

I kunskapsdiskurserna framkommer inte bara ett krav på konkurrenskraft utan också en syn på kunskap som är förenlig med den kunskapssyn som Liedman menar är vanlig idag. Kunskapen ska vara nyttig, inte framförallt för människan och samhället utan främst för ekonomin. Detta behandlas också av Hargreaves som menar att dagens skola, i ett föränderligt samhälle, behöver ett ökande fokus på värden. Värden som i ledarna förbises för det som Liedman beskriver som instrumentell kunskap. Också övergången mellan skola och

arbetsmarknad är återkommande och även här återfinns ett nyttotänkande med önskan om elevernas anställningsbarhet. Liedman, Hargreaves och Alvesson menar alla att marknaden med ökande takt gör intrång i skolvärlden och att detta också har betydelse för betygssättningen åskådliggörs i ett flertal ledare. Betygen framställs som något som alla sneglar på och något som därmed blir viktigt för skolvalet. Jag kan i diskurserna kring betyg finna motstånd mot hetsen att ständigt pröva och betygsätta elever men samtidigt återfinns i Dagens Nyheter också en mer positiv syn på betyg, som bidragande till tydlighet. Liedman menar att det idag finns ett ökande fokus på instrumentell och mätbar kunskap, detta då han påpekar att den kunskap som idag framförallt ses som nyttig är kunskap som lätt kan avgöras vara rätt eller fel. Detta är något som jag har kunnat finna belägg för, exempelvis i användning av *rätta*, men det finns också i ledarna exempel som visar på motsatsen. Att elevernas kulturella referensramar är snäva framhävs i ledarna som ett problem och i detta resonemang finns en tanke om att nyttig kunskap inte bara är enkelt mätbar. Här premieras en annan form av kunskap än den enkelt mätbara, som av Liedman beskrivs som den mest eftersträvade idag. Att mätbarheten fått ett genombrott i skolan syns tydligt i det flertalet ledare som behandlar hur viktigt det är att den svenska skolan ligger i topp i internationella tester och utvärderingar. Men hur mäter man mer övergripande mål som om den svenska skolan har demokratiserats?

4.5.2 Tomhet, valfrihet och lönsamhet

Sett till studiens valda teori är det inte förvånande att läraryrket är en framträdande del i större diskurser om skolan. Lärarrollen framställs, av studiens valda teoretiker, vara en roll i förändring och som en följd av detta är den också under debatt. I Dagens Nyheter ledare framställs de många skolreformerna som orsak till skolans bristande auktoritet. Lärarna framställs i ledarna som uppgivna, vilket är en känsla som Hargreaves beskriver som vanlig hos dagens lärare då förändringstakten med de många reformerna har lett till lärare som tappat suget. Bauman menar att skolan är en institution som förlorat sin auktoritet och det uppenbarar sig i studerade ledare en syn på lärarna som förlorare i denna förändring. På detta sätt ses lärarkåren som deltagare i ett skeende utom deras kontroll. Trots att globalisering nämns i ledarna så kopplas inte reformtempot till pågående samhällsförändring utan istället läggs återkommande ansvaret på rådande politik. Vad som här är av intresse att begrunda är vad det är som driver utvecklingen framåt. Vad är det som kommer först, en reform eller samhällsförändring?

Ledarna framhäver, i likhet med Liedmans resonemang, att skolor har blivit företag där föräldrar och elever är kunder, vilket påverkar hela skolan som institution men också lärarnas frihet och i förlängningen därmed även yrkets status. Lärarlegitimationen framställs återkommande som en osäker väg till status. Att den ska förbättra undervisningen ses inte som troligt, detta i likhet med Alvessons (2011) resonemang om samtidens ständiga jakt efter status som anses kunna lösa skolans problem men som istället består av tomhet. Hargreaves menar att reformer inom skolan har begränsat lärarnas jobb genom standardisering och överreglering och detta är en uppfattning som också syns i flertalet ledare som lägger ansvaret för skolans kris på verksamma politiker och rådande politik.

Bauman menar att dagens samhälle präglas av ökat krav på valfrihet. Människan vill vara fri att välja och med detta följer ett ökat utbud av konkurrenter på marknaden. Konkurrenter tävlar om skolpengen som följer med eleven och detta är en förutsättning som är omdiskuterad på båda tidningarnas ledarsidor. Valfrihet utmärkte sig som ett kategoriseringsämne i tidigt stadiet av materialinsamlingen och det är också här som de olika tidningarna tydligast intar olika perspektiv, vilket kan bero på valfrihetens liberala grund. Aftonbladet framhäver återkommande det fria skolvalet som orsaken till skolans problem medan Dagens Nyheter pekar på behovet av valfrihet utan inslag av girighet. Detta är en kompromiss som kan bli svår att nå i ett samhälle som karaktäriseras av ekonomiskt tankesystem och ständigt nyttotänkande, som framgår i Alvessons, Baumans och Liedmans framställning av det postmoderna samhället. I samband med diskussionen om friskolorna framträder behovet av lönsamma elever. Begreppet *lönsamhet* visar också det på marknadsintrång i skolvärlden. Att ämnet är under debatt kan ses som en följd av samhällsförändring då kraven har lett till problem för skolan och dess verksamhet. Problem som i synnerhet yttrar sig i bristande likvärdighet, enligt framförallt Aftonbladets ledarsidor. Frågan om den svenska skolan är en skola för alla behandlas också i ledarna som handlar om skolans sorterande och integrerande funktion. Flertalet ledare pekar på att skolan har blivit en mer sorterande institution, då skolan grupperar elever och ger dem olika chanser i livet. Men det finns också en tydlig diskurs om skolan som integrerande verksamhet, som kan bidra till ökad jämlikhet. Detta i likhet med Hargreaves resonemang om att skolan både ses som orsak och lösning till samhällets problem. Men frågan är om det är skolan som sorterar eller om det är ett mer sorterande samhälle som har lett till en utveckling som har gjort likvärdigheten bristande i skolans verksamhet. I ledarna återfinns kritik mot att skolan har blivit en del av marknaden, vilket är en utveckling som skett i det postmoderna samhället där det, enligt Bauman och

Liedman, finns ett ökande fokus på valfrihet, ekonomisk vinning och konkurrens. Aftonbladet vill åter göra skolan till ett gemensamt projekt, med färre aktörer, medan Dagens Nyheter förespråkar valfrihet men gemensamma krav, regler och referensramar. Gemensamma problem kan i det postmoderna samhället bli svåra att lösa och kanske kan detta vara anledningen till att den svenska skolan uppfattas befinna sig i fritt fall, då olikhet prioriteras men gemensamma referensramar och likvärdighet efterfrågas.

5 Diskussion

Nedan diskuteras uppsatsen utifrån två rubriker. Inledningsvis diskuteras diskursanalysens resultat, vilket följs upp av att studiens valda metod och teori diskuteras.

5.1 Resultatdiskussion

Denna uppsats har haft som syfte att jämföra dagens diskurser om skolan, så som de kommer till uttryck på Aftonbladets och Dagens Nyheters ledarsidor. Funna diskurser har dessutom ställts mot teorier om det postmoderna samhällets skola. I studien lyfts debattspår och argumentationslinjer fram och analyseras för att här diskuteras. Slutsatsen som kan dras ur diskurserna på de olika tidningarnas ledarsidor är att det finns likheter men också skillnader i sättet att diskutera skolan. Bilderna av skolan skrivs fram och kommuniceras på skilda sätt men vad som är generellt för de båda tidningarna är att den skola som framställs är en skola i kris. Den allmänna bilden som ges av skolan är att kvaliteten blivit sämre. De föreslagna lösningarna är inte lika många som de identifierade problemen och med anledning av detta uttrycks den svenska skolan befinna sig i fritt fall. Ett fall som anses vara svårt att undvika men som kan begränsas och i detta hänseende finns det olika föreslagna lösningar att finna genom de olika ledarsidornas skoldiskurser. Medan det på Dagens Nyheters ledarsidor poängteras att politikerna behöver ta ansvar och reformtempot sänkas framhäver Aftonbladet en slopad avreglering som potentiell lösning till många av skolans problem.

På Aftonbladets ledarsidor framställs den sammanhållna skolan återkommande som ett förlorat paradiset. Alla chanser bör tas att bevara denna skola och därmed är inte flertalet av de reformer som genomförts och genomförs nödvändiga. Detta är något som Dagens Nyheters ledarsidor ställer sig emot då reformerna framställs som nödvändiga men för forcerade. På tidningens ledarsidor framkommer ett behov av valfrihet men också betydelsen av densamma och vad ökande rätt att välja fritt leder till. Det behöver ställas högre krav på de som driver skolor men den decentraliserade skolan behöver också hållas samman av gemensamma mål. Denna gemensamhet och likvärdighet är något som Aftonbladets ledare uttrycker som omöjlig i en avreglerad skola och därav uppstår en stor skillnad tidningarna emellan.

Wiklund (2006) har genomfört analys av skoldebatt som är en följd av reformer och i denna typ av debatter är det vanligt förekommande att problemen är framträdande då det skett

förändringar som gjort dessa extra tydliga. Så är också fallet i denna studies analyserade ledarsidor. I likhet med Sahlin och Waks (2008) resonemang går det att uttyda ur insamlat material att det som debatteras är det som låter sig mätas, betonas, jämföras och värderas. Skolans problem framställs som många och stora. Studiens analyserade ledare har skilda politiska tillhörigheter och möjligtvis kan det vara så att detta leder till att det letas problem efter önskade lösningar, för att därmed kunna legitimera den egna ståndpunkten. Vad tidningen vill med politiken har därmed betydelse för vilka problem som framhävs och vilka lösningar som föreslås. Detta är något som Malmberg (2004) pekar på när han förklarar behovet av krismedvetenhet för att reformer ska accepteras och uppfattas som nödvändiga att genomföra. Det blir tydligt i de analyserade tidningarna att det är Aftonbladet som uttryckligast driver opposition och pekar på att det finns politisk grund för förändringar av den svenska skolan såsom den är idag. På tidningens ledarsidor försvaras inte rådande politik och inte heller ses pågående reformering av skolan med blida ögon. I större utsträckning än studiens andra analyserade tidning anser Aftonbladet att skolan befinner sig i fritt fall med anledning av rådande politik.

På de analyserade tidningarnas ledarsidor återfinns olika underliggande ideologier som styr diskurserna om skolan och dess verksamhet. Rådande idé om hur samhället bör styras och regleras överförs från en större mer övergripande diskurs till att också gälla skolan, vilket i denna studie blir särskilt tydligt gällande valfrihet och friskolornas existens. På Aftonbladets ledarsidor pekas det återkommande på att det fria skolvalet skapar ökade skillnader, vilket leder till bristande likvärdighet och att skolans kompensatoriska uppgift försvagas. Folke-Fichtelius (2003), som i sin studie identifierar medielogiken, menar att den driver fram en förenkling av debatten och kanske är det just detta som sker när de olika tidningarna är partipolitiskt trogna och för fram resonemang som är förenliga med önskad politik och utbildningspolitik mer specifikt.

Vad som är intressant att belysa är att gamla synsätt och en snävt definierad kunskapssyn lever kvar på tidningarnas ledarsidor då det är kunskapsutveckling som ges mest uppmärksamhet medan personlig utveckling förbises. Detta samtidigt som forskning om kognition och lärande visar på att kognitiv utveckling leder till personlig utveckling, vilket också det skulle kunna ses som en väg till önskvärd utveckling av samhället. På båda tidningarnas ledarsidor beskrivs ett samhälle som är i behov av kunskap. Kunskapen är viktig för samhällets utveckling och Sveriges internationella position. Hela samhället framställs som

en marknad och begrepp som *konkurrens* och *lönsamhet* har tagit sig in i skolans värld. I detta samhälle krävs en skola som fokuserar på nyttiga kunskaper. Eleverna behöver lära sig rätt saker för att lyckas och därmed bidra till att Sverige når en mer konkurrenskraftig position internationellt. De nyttiga kunskaperna som framhävs i detta sammanhang är språk, matematik och naturkunskap, vilket också till stor del är de kunskaper som mäts i internationella mätningar. Melander (2004) använder sig av begreppet ”kunskapsskola” för att beskriva detta ideal, en skola som ska ge eleverna möjlighet att erhålla ett stort kunskapsomfång i form av fakta. Kanske kan en önskan om denna form av skola vara en bidragande orsak till att läraren framskrivs som en tydlig aktör av Dagens Nyheter. Läraren ges rollen som förmedlare av de ämneskunskaper som eleverna ska tillägna sig och som i förlängningen ska utveckla samhället. Om idealet istället hade varit en skola som prioriterar elevernas individuella utveckling hade läraren förmodligen givits en mer handledande roll. Detta är diskurser som Wiklund (2006) har funnit i sitt insamlade material och som hon beskriver som ett spänningsfält mellan förmedling och handledning, vilket är ett spänningsfält som jag inte har kunnat upptäcka i studiens analyserade ledare. Istället görs läraren, kanske framförallt i Dagens Nyheter, till förmedlare. Ett annat spänningsfält som Wiklund (2006) upptäckt i sitt material är det mellan kunskap och fostran. Inte heller detta är ett tydligt framträdande ämne för diskussion i mitt insamlade material. Kanske kan förmedling sägas vara ett ideal som både Dagens Nyheter och Aftonbladet ställer sig bakom, dock på olika grunder. Skolan ska förmedla kunskaper och gemensamma referensramar, men hur detta ska göras på bästa sätt finns det ingen enighet kring. Medan Aftonbladets ledare visar på en vilja att slopa den avreglerade skolan framkommer på Dagens Nyheter ledarsidor önskan om att minska reformtakten och göra betygen säkrare och mer tydliga för att förbättra elevernas resultat och minska lärarnas arbetsbörda.

5.2 Metod- och teoridiskussion

Jag är utifrån valet av teori och metod nöjd med resultatet, men självklart finns det vissa förändringar och kompletteringar som hade kunnat genomföras. Vilken teori och metod jag än hade valt hade det funnits andra alternativ men min förhoppning är att jag har beskrivit mitt tillvägagångssätt på ett så tydligt vis att studiens reliabilitet är styrkt. Den diskursanalytiska bearbetningsmetod som jag har använt mig av anser jag varit lämpad för studiens ändamål. Detta då diskursanalysen har hjälpt mig att finna identifierade problem, orsaker till problem

och förslag på lösningar. I sökandet efter angivna aktörer har framförallt ledarsidornas fokus på skolans problem och orsakerna till desamma kunnat fångas in och tidningarna har kunnat jämföras. Att utgå från denna strukturering och dessa diskursanalytiska verktyg visade sig vara en användbar metod, som förhoppningsvis också har bidragit till tydlighet i utformandet av studiens resultat och analys. Faircloughs metod har i min analys framförallt bidragit med verktygen för att finna det underliggande i hur diskurserna om skolan kommuniceras. Återkommande uttrycker ledarskribenterna sina åsikter explicit men det finns också exempel på ledare där mer underliggande åsikter sipprar fram, vilket jag har upptäckt genom diskursanalysen. På detta vis har kopplingar mellan språk, makt och ideologi upptäckts. I arbetet med diskursanalysen har jag upplevt att texterna aldrig har kunnat bli färdiganalyserade. Jag vet inte om detta beror på materialets omfattning eller den form av diskursanalys som jag har genomfört. Metoden som jag har valt är inte det enda och kompletta sättet att beskriva skoldiskurser men studiens angivna resultat anser jag vara överensstämmande med de dominerande bilder av skolan, som jag har funnit i mitt insamlade material.

Förutom diskursteorin har studien också en annan teoretisk utgångspunkt, nämligen Alvessons, Baumans, Hargreaves och Liedmans analys av skolan i det postmoderna samhället. Denna teoretiska ram har jag använt för att vidga analysens bredd och det är min förhoppning att detta tillvägagångssätt, inspirerat av Faircloughs sociala analys som en ytterligare dimension, har satt in resultatet från diskursanalysen i ett större sammanhang. Studiens valda teoretiker är till stora delar överens och hade uppsatsen enbart haft denna teori hade den kanske kunnat uppfattas som väl snäv och andra alternativ hade därmed eftersökts. Men i detta sammanhang, då teorin används för att belysa diskursanalysens resultat, anser jag ytterligare perspektiv inte vara nödvändiga. På vilka andra sätt beskriver andra teoretiker skolans uppgift i det nutida samhället? Vilka andra uppfattningar finns om hur skolan ska lösa sin uppgift? På vilket sätt hade diskursanalysens resultat kunnat sättas i annat ljus om fler teoretiska utgångspunkter hade kombinerats? Självklart är detta en intressant aspekt och också något som eventuellt hade kunnat tas i beaktande om tillgången av tid hade varit större.

6 Sammanfattning

Den mediala debatten om den svenska skolan har analyserats och diskuterats i ett fåtal studier. Framförallt är det debatter som följt efter tidigare reformer som har sysselsatt forskare. Dessa studier har, precis som denna, använt sig av diskursanalys som metod, men i analysen har andra redskap än de som varit aktuella i denna uppsats använts. Min studie har inriktat sig på de diskurser om skolan som kommer till uttryck på Aftonbladets och Dagens Nyheters ledarsidor. Dessa diskurser har jämförts och analyserats för att därefter diskuteras. Jag har genomfört en kritisk diskursanalys med fokus på hur diskurserna om skolan framträder på tidningarnas ledarsidor. I analysen har jag sökt efter angivna aktörer som uttrycks som aktiva i handlingar som genomförs i och för skolan men jag har också tittat på vad som uttrycks explicit och vad som är menat men inte tydligt uttalat.

Efter en överblick av insamlat material kunde innehållet sorteras i kategorier som har utgjort strukturen för redovisningen av studiens resultat och analys. De kategorier som var mest framträdande i materialet bestod av *Skolan som kunskapens högborg* med underkategorin *Kunskap och betyg*, *Lärarens förändrade roll*, *Valfrihet på vinst och förlust* med underkategorin *Friskolornas vara eller inte vara* och slutligen *Sortering och integrering*. Genom diskursanalysen har jag funnit likheter men också skillnader i de olika tidningarnas sätt att skriva ut och kommunicera bilden av skolan på sina ledarsidor. De båda tidningarnas ledare enas om att den svenska skolan befinner sig i kris men det finns en skillnad i vad som anges orsaka denna kris. Medan Aftonbladet framhäver att avregleringen av skolan är orsaken till många av de problem den svenska skolan dras med poängterar Dagens Nyheters ledare att reformtempot har varit för högt. Diskursanalysens resultat har vidare belysts av studiens valda teori som behandlar skolan i ett postmodernt samhälle. Relationen mellan upptäckta diskurser och vald teori har framförallt visat på svårigheterna som den gemensamma skolan ställs inför i ett postmodernt och individualiserat samhälle, som kännetecknas av fokus på valfrihet, konkurrens och ekonomisk vinning. På ledarsidorna fokuseras det inte främst på utvecklingen av ett demokratiskt samhälle utan istället ett mer konkurrenskraftigt samhälle och det uppvisas en kunskapssyn mer anpassad till ett modernt samhälle. Slutligen kan sägas om studien, att den visar på den krisbild som målas upp när skolan framställs och kommuniceras på studiens valda ledarsidor. Den svenska skolan uttrycks befinner sig i kris, eller rent av i ett fritt fall som tidningarna framhäver skilda orsaker till och som en följd av detta framhävs också olika redskap som kan användas för att dämpa detsamma.

Referenser

- Alvesson, Mats & Sköldböck, Kaj (2008). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod. 2.*, [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Alvesson, Mats (2011). *Tomhetens triumf: [om grandiositet, illusionsnummer & nollsummespel]*. [2. uppl.] Stockholm: Atlas i samarbete med Liber
- Bauman, Zygmunt (2009). *Det individualiserade samhället*. Göteborg: Daidalos
- Beckman, Ludvig (2005). *Grundbok i idéanalys: det kritiska studiet av politiska texter och idéer*. Stockholm: Santérus
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (2012). *Diskursanalys*. I G. Bergström & K. Boréus (red.) *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. 2.*, [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder. 2.*, [rev.] uppl. Malmö: Liber
- Börjesson Mats & Palmblad Eva (2007). *Introduktion*. I M. Börjesson & E. Palmblad (red.) *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber
- Denscombe, Martyn (2009). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur
- Folke-Fichtelius, Maria (2003). *Utbildningspolitik och medielogik: en fallstudie om mediernas funktion i debatten om skolan*. Uppsala: Uppsala Universitet: Rapporter om utbildning
- Hargreaves, Andy (2004). *Läraren i kunskapssamhället: i osäkerhetens tidevarv*. Lund: Studentlitteratur
- Liedman, Sven-Eric (2011). *Hets! En bok om skolan*. Stockholm: Bonnier.

Melander, Fredrik (2004). Kris i skolan? En analys av den aktuella skoldiskursen. *Nära gränsen? Perspektiv på skolans arbetsliv. Resultat från nio skolforskningsprojekt vid Arbetslivsinstitutet i Malmö*. S. 287-317

Nord, Lars (2001). *Vår tids ledare: en studie av den svenska dagspressens politiska opinionsbildning*. Diss. Stockholm: Univ.: 2001

Sahlin, Kerstin & Waks, Caroline (2008). Stärkt statlig kontroll och professionalisering i samspel: en svensk skola i omvandling. *Individ, samhälle, lärande: åtta exempel på utbildningsvetenskaplig forskning*. S. 71-84

Skolverket (2011a). *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*. Stockholm: Skolverket

Skolverket (2011b). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket

Wiklund, Matilda (2006). *Kunskapens fanbärare: den goda läraren som diskursiv konstruktion på en mediearena*. Diss. Örebro: Örebro universitet, 2006

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

Tidningsartiklar

Leijnse, E. (2012). Skolfrågor blir allt hetare i politiken. *Sydsvenskan*, 4 juni. <http://www.sydsvenskan.se/sverige/skolfragor-blir-allt-hetare-i-politiken/> (Hämtad 2013-11-25)

Bilaga

Ledarartiklar

Artiklar märkta * finns citerade eller refererade i studien.

Beteckning	Tidning	Upphov	Datum	Titel
L1DN	Dagens Nyheter	Johannes Åman	2013-01-03	Utan skolgång riskerar barnens värld att krympa
L2DN	Dagens Nyheter	Ej angiven	2013-01-08	Skendebatt om skolan
L3A*	Aftonbladet	Anders Lindberg	2013-01-09	Det är ditt fel Jan Björklund
L4DN*	Dagens Nyheter	Johannes Åman	2013-01-15	Politisk övning i att se skolan i klassrumspektiv
L5A*	Aftonbladet	Ingvar Persson	2013-01-15	Lärarna måste få undervisa
L6DN*	Dagens Nyheter	Ej angiven	2013-01-16	Nu leker vi företag
L7A	Aftonbladet	Daniel Swedin	2013-01-17	Josefsson gör som Reinfeldt
L8A*	Aftonbladet	Karin Pettersson	2013-01-21	Sverige behöver en värnskatt för skolan
L9DN*	Dagens Nyheter	Ej angiven	2013-01-30	Byråkratiskt odjur
L10A	Aftonbladet	Karin Pettersson	2013-02-04	Nu når otryggheten även medelklassen
L11DN*	Dagens Nyheter	Johannes Åman	2013-02-05	Snällhet blir dubbelt bedrägeri
L12DN*	Dagens Nyheter	Johannes Åman	2013-02-11	Krav blev byråkrati
L13DN	Dagens Nyheter	Susanna Birgersson	2013-02-12	Så dumt det blev
L14DN	Dagens Nyheter	Johannes Åman	2013-02-13	Frihet eller svek
L15DN*	Dagens Nyheter	Johannes Åman	2013-02-17	Betyg rymmer fakta som missas vid samtal
L16DN	Dagens Nyheter	Susanna Birgersson	2013-02-20	Stoppa skolgårdstyrannerna
L17A	Aftonbladet	Ej angiven	2013-02-21	Så här vill sossarna vinna valet
L18A	Aftonbladet	Ej angiven	2013-02-23	En mindre chock
L19DN	Dagens Nyheter	Annika Ström Melin	2013-02-25	Klumpa inte ihop eleverna
L20A*	Aftonbladet	Ej angiven	2013-02-28	Någon kommer få betala
L21A	Aftonbladet	Daniel Swedin	2013-03-05	Klassamhället börjar på dagis
L22A	Aftonbladet	Daniel Swedin	2013-03-06	Dagens Sverige gör unga sjuka
L23DN*	Dagens Nyheter	Ej angiven	2013-03-07	Konkurs utan moral
L24DN*	Dagens Nyheter	Johannes Åman	2013-03-08	Två ben är fler än många mirakelmetoder
L25DN	Dagens Nyheter	Johannes Åman	2013-03-11	Äh, ni kan gå hem istället

L26DN	Dagens Nyheter	Håkan Boström	2013-03-16	Bildning skapas i polemik
L27DN	Dagens Nyheter	Ej angiven	2013-03-23	Den nya färgläran
L28DN*	Dagens Nyheter	Peter Wolodarski	2013-03-31	Lyft lärarlönen med 10000 i månaden
L29A*	Aftonbladet	Karin Pettersson	2013-04-02	Högerns hejklack har ingen ryggrad
L30A	Aftonbladet	Ej angiven	2013-04-02	En skola i kris
L31DN	Dagens Nyheter	Peter Wolodarski	2013-04-07	Befria skolan från reformivriga politiker
L32A*	Aftonbladet	Daniel Swedin	2013-04-18	Urban Bäckström får sig nu igen
L33DN*	Dagens Nyheter	Ej angiven	2013-04-21	Maten måste få kosta
L34DN*	Dagens Nyheter	Johannes Åman	2013-04-26	Inget sätt att visa lärarna uppskattning
L35DN*	Dagens Nyheter	Johannes Åman	2013-05-03	Nivåerna måste samspela
L36A*	Aftonbladet	Eva Franchell	2013-05-03	Det fria valet är orättvist
L37DN*	Dagens Nyheter	Ej angiven	2013-05-11	Unik chans för skolan
L38DN*	Dagens Nyheter	Erik Helmersson	2013-05-13	Som man mäter får man svar
L39A	Aftonbladet	Daniel Swedin	2013-05-13	Dags att satsa på förskolan
L40A	Aftonbladet	Ingvar Persson	2013-05-15	Björklund har vaknat till sist
L41DN	Dagens Nyheter	Ej angiven	2013-05-17	Livsfarlig medikalisering
L42A	Aftonbladet	Daniel Swedin	2013-05-21	Mobbningen är inte ett fritt val
L43DN	Dagens Nyheter	Susanna Birgersson	2013-05-21	Anmälningar visar vuxenvärldens misslyckande
L44DN	Dagens Nyheter	Ej angiven	2013-05-23	De grönas vägval
L45A*	Aftonbladet	Daniel Swedin	2013-05-24	Tiden ute för glad naivitet
L46DN	Dagens Nyheter	Ej angiven	2013-05-24	Steg på samarbetsvägen
L47DN*	Dagens Nyheter	Peter Wolodarski	2013-05-26	Siffran som sammanfattar Stockholms problem
L48A	Aftonbladet	Ingvar Persson	2013-05-31	Många drabbade av friskolekrisen
L49DN*	Dagens Nyheter	Annika Ström Melin	2013-06-01	Elever betalar för pedagogiska luftslott
L50DN	Dagens Nyheter	Hanne Kjöllner	2013-06-05	Lärarna lämnas i sticket
L51A*	Aftonbladet	Ingvar Persson	2013-06-07	Enighet löser inte skolans problem
L52A*	Aftonbladet	Ej angiven	2013-06-13	Fri konkurrens
L53A*	Aftonbladet	Katrine Kielos	2013-06-16	Svenska skolan är ett kaos
L54A*	Aftonbladet	Katrine Kielos	2013-06-30	Hägglunds klassiker - en god idé
L55DN	Dagens Nyheter	Gunnar Jonsson	2013-07-03	Ingen brist på skolpartier

L56A	Aftonbladet	Ej angiven	2013-07-03	En skola för alla
L57DN*	Dagens Nyheter	Erik Helmersson	2013-07-05	Grattis på alliansdagen, sa Sjöstedt
L58DN*	Dagens Nyheter	Ej angiven	2013-07-06	Hejda högskolehetsen
L59DN	Dagens Nyheter	Ej angiven	2013-07-08	Urvattnat om (s)kolan
L60A*	Aftonbladet	Daniel Swedin	2013-07-15	Klassamhället är det stora hotet mot bildning
L61DN*	Dagens Nyheter	Susanna Birgersson	2013-07-18	Politiker drömmer om listor
L62A*	Aftonbladet	Jonna Sima	2013-07-19	Begränsning av vinsterna - inget att frukta
L63DN	Dagens Nyheter	Johannes Åman	2013-07-25	Lita aldrig på skolminnen
L64DN*	Dagens Nyheter	Nathan Shachar	2013-07-31	Tomhänt på tröskeln till livet
L65DN*	Dagens Nyheter	Johannes Åman	2013-08-02	Vapen istället för kunskap
L66DN	Dagens Nyheter	Ej angiven	2013-08-02	Taktfull tolkning
L67DN*	Dagens Nyheter	Carl Johan von Seth	2013-08-07	Högt spel med friskoleelever
L68DN*	Dagens Nyheter	Johannes Åman	2013-08-08	Politiskt kontrakt för lärarna
L69DN*	Dagens Nyheter	Johannes Åman	2013-08-09	Osäker väg till status och kvalitet
L70DN	Dagens Nyheter	Gunnar Jonsson	2013-08-12	Björklund blandar och ger
L71A*	Aftonbladet	Lena Franchell	2013-08-12	Björklund driver lotteri
L72DN	Dagens Nyheter	Ej angiven	2013-08-14	Med läraren som mått
L73A*	Aftonbladet	Ingvar Persson	2013-08-14	Björklund har bara sig själv att skylla
L74DN	Dagens Nyheter	Elsa Kugelberg	2013-08-18	Utrotningshotade ämnen
L75A*	Aftonbladet	Daniel Swedin	2013-08-19	Välkommen tillbaka till en ny sorts skola
L76A*	Aftonbladet	Karin Pettersson	2013-08-20	Skriv på mot lägre skatter
L77A*	Aftonbladet	Eva Franchell	2013-08-21	Dags att stoppa Fredrik Reinfeldt
L78A	Aftonbladet	Daniel Swedin	2013-08-27	Dags att lägga ner Lundsberg
L79DN*	Dagens Nyheter	Johannes Åman	2013-08-28	Läxor som stjärper
L80A	Aftonbladet	Daniel Swedin	2013-08-29	Stryp pengarna till Lundsberg
L81DN	Dagens Nyheter	Hanne Kjöllner	2013-08-29	Bye, bye Lundsberg
L82A	Aftonbladet	Eva Franchell	2013-08-31	Förlåt, men vi glömde barnen
L83DN*	Dagens Nyheter	Ej angiven	2013-09-03	Mer än ren sortering
L84DN	Dagens Nyheter	Ej angiven	2013-09-06	När grunden är rutten
L85A	Aftonbladet	Fredrik Virtanen	2013-09-07	S-ropen bör skalla - mer förskola åt alla

L86DN	Dagens Nyheter	Hanne Kjöllér	2013-09-09	Bara den som ser felet kan förändra
L87A*	Aftonbladet	Karin Pettersson	2013-09-17	Reinfeldts val - sänkt skatt före bättre skola
L88DN	Dagens Nyheter	Susanna Birgersson	2013-09-19	Rastvakter biter bättre än normkritik
L89DN	Dagens Nyheter	Erik Helmersson	2013-09-29	Välja barnens skola är inget "privilegium"
L90A	Aftonbladet	Karin Pettersson	2013-09-30	80000 - för ett annat Sverige
L91A	Aftonbladet	Eva Franchell	2013-10-04	Jan Björklund har helt rätt
L92DN	Dagens Nyheter	Ej angiven	2013-10-09	Starkt men delat Sverige
L93A*	Aftonbladet	Anders Lindberg	2013-10-22	Riskkapitalister ska inte få driva skolor
L94A*	Aftonbladet	Eva Franchell	2013-10-25	John Bauer festar vidare
L95A	Aftonbladet	Katrine Kielos	2013-10-27	Ett system i behov av revolution
L96A*	Aftonbladet	Anders Lindberg	2013-10-28	Skolan ser inte längre alla barn
L97A*	Aftonbladet	Karin Pettersson	2013-10-29	Vi måste prata om skolvalet
L98A*	Aftonbladet	Eva Franchell	2013-10-30	Skolorna vill ha de lönsamma eleverna
L99DN*	Dagens Nyheter	Ej angiven	2013-10-30	Lägg ned skuggspelet